

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRENOS PLAČILNEGA PROMETA IZ APP V BANKE:
PRIMER PODJETJA RENEE & CO., D.O.O., LJUBLJANA**

Ljubljana, september 2002

TATJANA GEIKE

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. PLAČILNI SISTEMI IN NJEGOVE INSTITUCIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	2
1.1. AGENCIJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA PLAČILNI PROMET.....	3
1.1.1. Uprava Republike Slovenije za javna plačila.....	4
1.1.2. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.....	4
1.2. PREDSTAVITEV DELOVANJA SISTEMA APP	5
1.2.1. Slabosti plačilnega sistema vodenega preko APP.....	6
2. REFORMA PLAČILNEGA SISTEMA V SLOVENIJI.....	7
2.1. POSTOPNOST REFORME PLAČILNEGA SISTEMA	8
2.2. NAČINI IZVRŠEVANJA PLAČIL	10
2.2.1. Interna nakazila znotraj banke.....	11
2.2.2. Sistem bruto poravnave v realnem času – BPRČ.....	12
2.2.3. Sistem plačil malih vrednosti – žiro kliring.....	13
2.3. TVEGANJA V PLAČILNEM SISTEMU	14
2.3.1. Finančna tveganja.....	15
2.3.1.1. Likvidnostno tveganje.....	16
2.3.1.2. Kreditno tveganje.....	16
2.3.1.3. Sistemsko tveganje	16
2.3.1.4. Cenovno tveganje	17
2.3.2. Operativno tveganje.....	17
2.3.3. Tveganje goljufij, zlorab in sabotaj	17
2.3.4. Pravno tveganje	18
2.4. OBVLADOVANJE TVEGANJ V PLAČILNIH SISTEMIH	18
2.4.1. Zmanjšanje tveganj v sistemu bruto poravnave v realnem času	18
2.4.2. Zmanjševanje tveganja v neto poravnalnem sistemu – žiro kliring.....	19
3. PRENOS RAČUNA PRAVNE OSEBE IZ APP V BANKO.....	20
3.1. POSTOPEK ODPIRANJA TRANSAKCIJSKEGA RAČUNA IN ZAPIRANJA RAČUNA NA APP.....	20
3.1.1. Odpiranje transakcijskega računa v poslovni banki	21
3.1.2. Načini komuniciranja med pravno osebo in banko.....	22
3.1.3. Zapiranje računa na APP	23
3.2. PRILAGODITVE PRAVNE OSEBE V OBDOBJU REFORME PLAČILNEGA PROMETA NA NOV RAČUN	24
3.2.1. Več transakcijskih računov pri različnih poslovnih bankah.....	25
3.3. ELEKTRONSKO BANČNIŠTVO.....	25
3.3.1. Elektronsko upravljanje transakcijskega računa	26
3.4. Stroški izvajanja plačilnega prometa pri bankah.....	27
4. POSLOVANJE PODJETJA RENEE & CO., D.O.O., LJUBLJANA PO PRENOSU RAČUNA NA BANKO	29
4.1. PREDSTAVITEV DEJAVNOSTI PODJETJA RENEE & CO., D.O.O., LJUBLJANA	29
4.2. OTVORITEV TRANSAKCIJSKEGA RAČUNA V PODJETJU RENEE & CO., D.O.O., LJUBLJANA	29
4.2.1. Priprave na otvoritev transakcijskega računa	30
4.2.2. Postopek prenosa računa.....	31
4.2.3. Potrebne prilagoditve v podjetju.....	32
4.3. TRANSAKCIJSKI RAČUN PODJETJA.....	32
4.3.1. Število transakcijskih računov.....	33
4.3.2. Storitve na transakcijskem računu	34
4.4. NAČINI POSLOVANJA Z BANKO.....	35
4.4.1. Elektronsko poslovanje	35
4.5. STROŠKI PLAČILNEGA PROMETA V BANKI V PRIMERJAVI Z APP.....	37
4.6. PREDNOSTI POSLOVANJA PREKO BANKE V PRIMERJAVI APP.....	38
SKLEP.....	40
LITERATURA.....	42
VIRI	42

UVOD

Danes so razvita tržna gospodarstva močno odvisna od učinkovitega in ustrezno razvitega plačilnega sistema, ki nedvomno vpliva na razvoj poslov v tržnem gospodarstvu.

V preteklosti v bančništvu razvitih gospodarstev plačilnim sistemom niso pripisovali kakšne bistvene in pomembne vloge. Plačilne storitve so prištevali h klasičnim bančnim poslom, ki jih izvajajo bančni delavci. Razvoj in širjenje trgovinske menjave tako na domačih kot na tujih trgih ter sočasno povečanje plačil, pa sta začela v medbančne posle vnašati tveganja, ki dolgo niso bila pravilno ocenjena in jim zato tudi niso posvečali večje pozornosti. Tako so se centralne banke začele zanimati za problematiko plačilnih storitev in z njimi povezana tveganja šele pri uvajanju elektronskega poslovanja v medbančne poravnave. Nastanek Evropske unije je še dodatno spodbudil reforme plačilnih sistemov in njihovo pripravo na uvedbo skupne valute evro.

Reforma plačilnega prometa že nekaj let teče tudi v Sloveniji. Spremembe, ki jih reforma zahteva, so predvsem posledica sprememb v bančnem sistemu naše države, ki se prilagaja potrebam razvijajočih se tržnih gospodarstev, ter seveda posledica prilagajanja plačilnega prometa zahtevam Evropske unije.

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri vsebinske sklope oziroma poglavja. V prvem delu sem na kratko opisala splošne značilnosti plačilnega sistema v Republiki Sloveniji skupaj z njegovimi pomembnejšimi institucijami. Zaradi boljšega razumevanja nujnosti uvedbe reforme plačilnega prometa v slovenskem prostoru, sem predstavila delovanja plačilnega sistema preko Agencije za plačilni promet ter njegove slabosti. Na koncu poglavja povzemam še naloge, ki naj bi jih v prihodnje opravljali instituciji, ki sta nasledili Agencijo za plačilni promet.

V drugem delu sem obravnavala reformo plačilnega prometa v Sloveniji, njene glavne mejnike ter seveda tudi njene temeljne cilje. Glede na to, da nov plačilni sistem omogoča več načinov plačevanja, in sicer bruto poravnavo v realnem času, žiro kliring ter interna plačila, sem na kratko predstavila vse tri. Ker pa so omenjeni načini plačevanja močno povezani s tveganji, ki se pojavljajo pri njihovem izvajanju, sledi predstavitev tveganj v bančnem okolju in obvladovanje le-teh.

V tretjem delu sem predstavila postopek prenosa plačilnega prometa iz Agencije za plačilni promet v poslovno banko. Na kratko sem skušala predstaviti, kako je potekal postopek zapiranja žiro računa na Agenciji za plačilni promet ter odpiranje transakcijskega računa pri

poslovni banki. Ker je prenos računa zahteval in vpeljal kar nekaj ključnih sprememb v poslovanje vsake pravne osebe, sem med drugim skušala prikazati tudi te spremembe in njihove posledice.

V zadnjem, četrtem delu analiziram posledice prenosa računa v konkretnem podjetju. Najprej sem obravnavala priprave na prenos računa iz Agencije za plačilni promet v banko ter postopek odpiranja računa v banki. Ker gre za malo podjetje, so posledice, povezane s spremembo številke računa in načinom plačevanja, dokaj hitro vidne in imajo lahko razmeroma velik učinek na samo poslovanje, predvsem v kratkoročnem obdobju. Na koncu povzemam tudi bistvene dejavnike, ki so vplivali na prenos računa podjetja v izbrano banko ter izboljšave, ki so po mnenju podjetja povezane z reformo plačilnega prometa v Sloveniji.

1. PLAČILNI SISTEMI IN NJEGOVE INSTITUCIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Plačilni sistem je sestavljen iz vrste pravil, institucij in tehničnih postopkov, ki omogočajo prenos denarnih sredstev posameznih subjektov. Lahko rečemo, da je pomembna sestavina finančne infrastrukture v vsakem razvitem tržnem gospodarstvu (Logar, 1998, str. 23).

Varno in učinkovito delovanje plačilnega sistema je pomembno tako za udeležence na trgu kot predstavnike oblasti in zlasti centralno banko (Centrih, 2000, str. 13). Posebnosti plačilnega sistema posameznega ekonomskega prostora določajo njegove značilnosti, kot so velikost, pravna ureditev, poslovni običaji, komunikacija, gospodarska infrastruktura ter raven razvitosti njegovih instrumentov in institucij. Brezhibno delovanje plačilnega sistema pa med drugim odločilno vpliva tudi na oblikovanje in razvoj denarnih trgov v posameznem gospodarstvu.

V Sloveniji je do 30. junija 2002 vzporedno poteklo več vrst *plačilnih sistemov* (Centrih, 2000, str. 13), in sicer:

- stari sistem, ki je potekal preko Agencije za plačilni promet in je bil v praksi edini veljavni sistem do 1. oktobra 2000, po tem datumu pa se je uporabljal istočasno z drugimi vse do 30. junija 2002;
- sistem bruto poravnave v realnem času (BPRČ);
- sistem plačil malih vrednosti (žiro kliring) s podsistemi (sistem bankomatov, čekovnega poslovanja, kartični sistem ...);
- interni plačilni sistem znotraj posameznih finančnih institucij.

Tudi udeležence plačilnega sistema lahko razdelimo v štiri večje skupine (Centrih, 2000, str.13):

- *centralna banka;*
- *posamezne poslovne banke ter druge finančne ustanove* (hranilnice in hranilno-kreditne službe), ki imajo v skladu z reformo odprt poravnalni račun pri centralni banki ali pri drugi neposredni udeleženci sistema BPRČ;
- *pravne osebe*, ki imajo pri bankah odprte transakcijske račune. Tu je potrebno med drugim omeniti tudi, da je devizni promet za pravne osebe že prej potekal preko poslovnih bank, in sicer od 1. septembra 1999 dalje, kot je to določal 39. člen Zakona o deviznem poslovanju, objavljen v Uradnem listu RS, št. 23/99.
- *fizične osebe vključno z zasebniki oziroma samostojnimi podjetniki*, katerih tolarski in devizni promet se je že prej odvijal preko bank. Z nastopom reforme se je pri njih spremenila le struktura številke računa, ki so ga uporabljali pri banki.

Vsi navedeni udeleženci so se v zadnjih letih, nekateri bolj drugi manj temeljito, pripravljali na reformo plačilnega prometa, prav vsi pa so občutili njene posledice.

1.1. Agencija Republike Slovenije za plačilni promet

Agencija Republike Slovenije za plačilni promet je bila pravna naslednica Službe družbenega knjigovodstva, ustanovljene leta 1959 oziroma poznejše Agencije Republike Slovenije za plačilni promet, nadziranje in informiranje. Bila je institucija v državni lasti, ki je od 1. julija 1996 do 30. junija 2002 opravljala kot svojo glavno dejavnost storitve v domačem plačilnem prometu (Logar, 1998, str. 303). Na podlagi podatkov plačilnega prometa in podatkov iz računovodskih izkazov pravnih oseb je Agencija za plačilni promet (v nadaljevanju APP) opravljala tudi statistično-informativno dejavnost.

Od leta 1997 je APP aktivno sodelovala pri izpeljavi reforme slovenskih plačilnih sistemov, ki jo je vodila Banka Slovenije in katere cilj je bil prenos plačilnega prometa iz APP v bančno okolje. Po 40. letih je 30. junija 2002 APP prenehala opravljati plačilni promet za pravne osebe. Od začetka prenosa v banke, to je od 11. septembra 2000 do 30. junija 2002, je preneslo račune v banke 42.464 pravnih oseb, 7.884 pravnim osebam, ki pa tega do tega datuma niso storile, je APP zaprla račune po uradni dolžnosti, in sicer na podlagi Zakona o plačilnem prometu (objavljen v Uradnem listu RS, št. 30, 5. april 2002). Na tej osnovi je zaprla račune tudi 2.524 pravnim osebam, ki so imele pri APP evidentirane neporavnane obveznosti.

S prenehanjem opravljanja plačilnega prometa pa APP še ni prenehala s svojim delovanjem.

APP bo poslovala vse do 31. decembra 2002. do tega datuma mora namreč opraviti še vrsto pomembnih nalog, in sicer: izpeljati vse postopke v zvezi s prodajo poslovnih prostorov in opreme, rešiti probleme povezan s presežnimi delavci, izdelati poslovno poročilo in obračun finančnega poslovanja v letu 2002 ter opraviti druge naloge.

Najpomembnejši nalogi sta vsekakor zagotovitev ustreznih pogojev za nemoteno delovanje *Uprave Republike Slovenije za javna plačila* in *Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve*. Ustanovitev in naloge obeh omenjenih institucij je predvideval že Zakon o plačilnem prometu.

1.1.1. Uprava Republike Slovenije za javna plačila

Na podlagi sprejetega Zakona o plačilnem prometu naj bi Uprava Republike Slovenije za javna plačila (v nadaljevanju UJP) opravljala predvsem naslednje naloge: vodenja registra oseb javnega sektorja, posredovanje plačilnih nalogov izvajalcem plačilnega prometa in sprejemanje njihovih informacij o opravljenih plačilih, zagotavljanje informacij o odhodkih in prihodkih oseb javnega sektorja ter zagotavljanje informacij o vplačilih javno-finančnih prihodkov in o izplačilih iz vseh treh državnih blagajn (državnega proračuna, Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije). Nov sistem plačevanja javno-finančnih prihodkov bo zagotovil učinkovitejše upravljanje z javno-finančnimi prihodki, saj se bodo vsi prihodki zbirali na enem mestu – na enotnem zakladniškem računu, iz katerega se bodo poravnale obveznosti porabnikov teh sredstev.

1.1.2. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES) bo poleg zbiranja, obdelovanja, objavljanja in posredovanja podatkov iz računovodskih izkazov gospodarskih družb in drugih poslovnih subjektov ter podatkov o prejemkih in izdatkih pravnih oseb, opravljala tudi druge naloge oziroma storitve. Vodila bo različne registre, evidence in zbirke podatkov, za katere že sedaj obstajajo potrebe države oziroma celo zahteve Evropske unije. Najpomembnejši register, ki ga bo AJPES vodila in je podlaga za opravljanje drugih njenih nalog, je *Poslovni register Slovenije*.

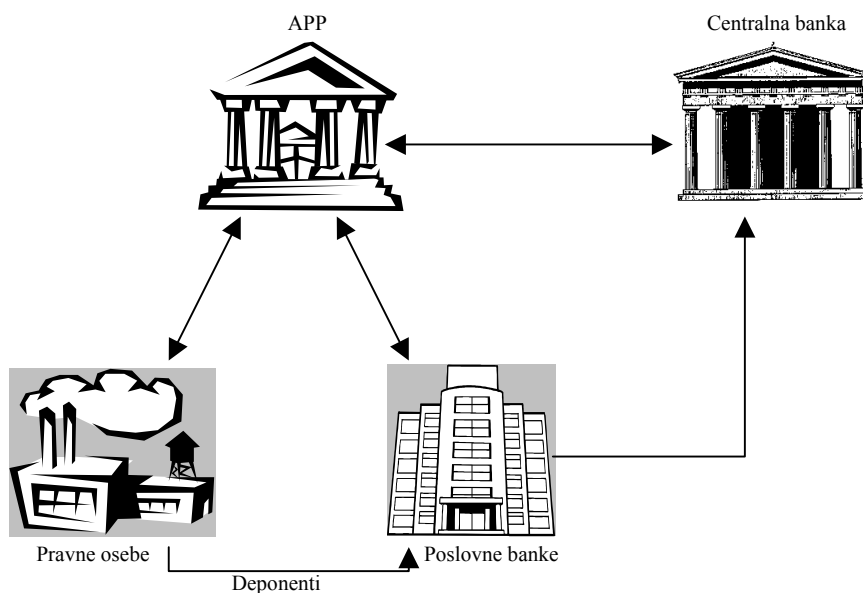
Tako UJP kot AJPES bosta delovali v poslovnih prostorih in z opremo bivše APP. Po prvih predvidevanjih pa naj bi se v njih zaposlilo okoli 450 delavcev nekdanje APP.

1.2. Predstavitev delovanja sistema APP

Za naš plačilni sistem je bilo značilno, da se je pred uvedbo reforme, to je do 1. oktobra 2000, odvijal izključno preko APP. Računov pravnih oseb tako niso vodile banke, ampak je to nalogo prevzela državna finančna institucija APP.

Pravne osebe so imele z eno ali več bankami – depozitarji, sklenjeno pogodbo o deponiranju sredstev na žiro računu, tako imenovano pogodbo o *a vista sredstvih*. Pri posamezni banki je pravna oseba lahko vodila svoja celotna sredstva (*100 odstotkov a vista*) ali pa samo posamezni odstotek svojih sredstev. APP je tekom dne v imenu in za račun pravnih oseb opravljala preknjižbe iz računa na račun, pravne osebe pa o vseh spremembah na računu obveščala naslednji dan z dnevnim izpiskom prometa na žiro računu. Ob koncu dneva, ko je bila končana obdelava vseh dnevnih transakcij, so se končna stanja z žiro računov prenesla na račune oziroma pozicije bank v ustreznih odstotkih od stanja, v skladu s pogodbo o *a vista sredstvih*. Banka je tako izvedela za dejansko stanje na svojem računu šele takrat, ko je morala s svojim delovanjem nastopiti na večernem medbančnem trgu. V takšnem sistemu je Banka Slovenije z velikimi težavami ohranjala stabilnost denarne politike, saj ni imela celotnega nadzora nad bančnimi sredstvi, ker banke niso imele pri njej računov za poravnavo plačil (poravnalnih računov), ampak pri APP (Bohnec, 2000, str. 10).

Slika 1: Plačilni sistem Agencije za plačilni promet

Vir: Interna literatura NLB d.d., 2000.

1.2.1. Slabosti plačilnega sistema vodenega preko APP

Zgoraj opisana organiziranost plačilnega sistema, ki se je odvijala preko APP, je prav gotovo predstavljala *slabosti* za vse tedanje udeležence v plačilnem prometu (Centrih et al., 1997, str. 2):

- *za uporabnike* – ti niso mogli svobodno izbirati svojega finančnega posrednika za opravljanje plačilnega prometa, ampak je to funkcijo opravljal APP, ki si je za to zaračunavala sorazmerno visoko provizijo. Tarifa APP je bila v primerjavi s sedanjimi cenami bank visoka, saj je vsebovala tudi stroške drugih aktivnosti. Poleg tega plačevanje ni bilo tako varno kot so si njegovi uporabniki predstavljali in želeli, pa tudi hitrost obdelave podatkov oziroma knjiženje je bilo počasnejše – danes poslovne banke izvajajo prenose oziroma tako imenovane preseke plačil na uro in pol;
- *za poslovne banke ter druge hranilno-kreditne finančne ustanove* – z njihove strani je bil obstoječi plačilni sistem nesprejemljiv in neustrezen. Takšno izvajanje plačilnega prometa jim je namreč odvzelo možnost likvidnostnega ravnanja s sredstvi, kar je v sodobnem bančnem poslovanju osnovnega pomena, saj lahko banke le z učinkovitim upravljanjem dosežejo ustrezno donosnost. Potrebno je poudariti, da banke niso mogle prosto razpolagati s sredstvi svojih deponentov. Zgodilo se je celo, da določena plačila s strani APP na določen dan sploh niso bila izvršena zaradi negativnega stanja na računu. V takšnih primerih so morale poslovne banke čakati in si sposoditi denar na večernem medbančnem trgu ali, v skrajnem primeru, pri centralni banki, Banki Slovenije;
- *za centralno banko* – obravnavani sistem je omejeval Banko Slovenije pri vodenju neodvisne monetarne politike. To je omogočilo ustvarjanje denarja zunaj nadzora centralne banke, kar je posledično povzročalo prekomerno inflacijo in s tem povečanje systemskega tveganja nestabilnosti v danem ekonomskem prostoru.

S stališča gospodarskega sistema kot celote pa je bil sistem problematičen po več vidikih (Centrih, Nunčič, Erban, 1997, str. 4):

- omejeval je konkurenčnost v gospodarstvu s sankcioniranjem monopolnega položaja enega subjekta – APP;
- sistem ni bil primerljiv s sistemi v Evropski uniji;
- domači plačilni promet je bil institucionalno ločen od plačilnega prometa s tujino (prvi se je odvijal preko APP, drugi preko poslovnih bank);
- zamegljena je bila funkcija zakonitega plačilnega sredstva – tolarja, ker je bila sankcionirana uporaba rizičnega knjižnega denarja;
- visoke tarife APP so zavirale razvoj finančnih trgov;
- obstajalo je večje systemsko tveganje nestabilnosti, ker je nefinančna institucija – APP, določala monetarno politiko centralne banke.

Na koncu lahko ugotovimo, da je bil sistem APP neučinkovit tudi po številnih drugih vidikih, ki vplivajo predvsem na stroške in konkurenčnost. Celotna veriga opravil, ki jo je izvajala APP (knjiženje, prenos podatkov ...) je bila centralizirana pri eni sami instituciji. Vse to je narekovalo vpeljavo takšnega plačilnega sistema, ki bi temeljil na hitrem, varnem, cenovno ugodnem in učinkovitem prenosu denarnih sredstev, omogočal samostojno odločanje pravnih oseb pri izbiranju načina in cene poravnavanja svojih obveznosti ter zagotavljal razvoj medbančnih in finančnih trgov ter finančnih instrumentov.

Za dosego navedenih ciljev je bilo predhodno potrebno vzpostaviti takšno klimo, ki je omogočala razvoj modernega tržnega gospodarstva, v katerem poslovne banke lahko izvajajo storitve za svoje komitente, centralna banka pa zagotavlja storitve poslovnim bankam in izdaja primarni bančni denar.

2. REFORMA PLAČILNEGA SISTEMA V SLOVENIJI

Temeljna predpostavka tržnega sistema, ki omogoča posameznemu ekonomskemu subjektu svobodno odločanje in sprejemanje odločitev, se med drugim nanaša tudi na izvajanje plačilnega prometa. Tako je bila leta 1992 sprožena potreba po reformi takratnega plačilnega sistema v državi, ki te temeljne predpostavke ni izpolnjeval.

Glavni namen reforme plačilnega sistema je bil vpeljati tržno gospodarstvo, ki bi udeležencem v plačilnem prometu omogočilo prosto izbiranje storitev glede na hitrost, ceno in kvaliteto storitev, Banki Slovenije vodenje neodvisne monetarne politike, poslovnim bankam pa tržno poslovanje, kamor sodi tudi skrb za zagotavljanje lastne likvidnosti. Kot najpomembnejša vzroka za izpeljavo reforme pa sta gotovo povečanje konkurenčnosti domačih bank pri vstopu v Evropsko unijo in morebitni vstop v bruto poravnalni sistem TARGET¹ (Jamnik, 2000, str. 43).

Z namenom doseganja zgoraj navedenih zahtevkov so bili oblikovani *temeljni cilji* reforme plačilnega sistema (Potočnik, 2000, str. 33):

- izvajanje plačilnega prometa se v celoti prenese v poslovne banke;
- izbira ene ali več poslovnih bank, ki bodo opravljale plačilni promet, je stvar svobodne izbire uporabnika sistema;

¹ TARGET – Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express System predstavlja sistem bruto poravnave v realnem času in sestoji iz petnajstih nacionalnih sistemov bruto poravnav v realnem času in plačilnega mehanizma Evropske centralne banke (Centrih, 2000, str. 8).

- plačevanje med poslovnimi bankami se opravlja preko centralne banke;
- ločevanje transakcij na transakcije velikih in majhnih vrednosti;
- tarifa za opravljene transakcije mora biti konkurenčna;
- nadzor nad plačilnim prometom izvaja centralna banka;
- z reformo plačilnega sistema se bo Slovenija lahko vključila v plačilni sistem Evropske unije (TARGET).

2.1. Postopnost reforme plačilnega sistema

Projekt reforme plačilnega prometa je v Sloveniji potekal pod okriljem Banke Slovenije, kjer so se priprave pričele že leta 1992. V dogovoru z Ministrstvom za finance so se v tem letu pričele organizacijske in vsebinske priprave na izvedbo projekta reforme, pridobljena pa je bila tudi finančna podpora programa Phare. V naslednjih dveh letih so bile pripravljene obsežne analize, pri katerih so sodelovali tako domači kot tuji strokovnjaki s tega področja. Povzetki analiz so pokazali, da je pri oblikovanju novega koncepta plačilnega prometa v Sloveniji, potrebno izhajati iz naslednjih predpostavk (Potočnik, 2000, str. 33):

1. Plačilni promet je gospodarska dejavnost in je predmet konkurence.
2. Ločiti je potrebno med denarjem centralne banke kot zakonitim plačilnim sredstvom in knjižnim denarjem poslovnih bank kot opcijskim plačilnim sredstvom.
3. Država naj zagotavlja le najnujnejše okvire pri plačevanju, način plačevanja pa je posledica dogovorjenih civilno pravnih odnosov.
4. Centralna banka mora ohranjati samostojnost pri izvajanju denarne politike in imeti stalen in celovit nadzor nad likvidnostjo poslovnih bank.

V letih 1994 - 95 so poslovne banke v okviru Združenja bank Slovenije formalno pristopile k projektu s podpisom pisma o nameri. Predhodnica tedanjega APP, Služba družbenega knjigovodstva, je ob tem sprožila celo ustavni spor, ki pa je bil kasneje zavržen. V avgustu 1996 je bila potrjena strategija prenosa računov v nov plačilni sistem ter časovna razporeditev prenosov, za potrebe projekta pa je bila ustanovljena tudi projektna skupina, ki so jo sestavljali predstavniki poslovnih bank, APP, Banke Slovenije ter zunanji strokovnjaki. Tega leta je zeleno luč k projektu dala tudi Vlada Republike Slovenije, ki je zadolžila APP za aktivno sodelovanje z Banko Slovenije.

Prenos računov je bil oblikovan na postopnem realiziranju naslednjih sedmih korakov reforme plačilnega prometa (Logar, 1998, str. 375 - 376):

1. **korak:** Prenos računov obveznih rezerv poslovnih bank iz APP na Banko Slovenije, ki je bil v praksi izveden marca 1997.

2. **korak:** Prenos računov poslovnih bank iz APP v Banko Slovenije in uvedba sistema bruto poravnave v realnem času za medbančne transakcije, izveden v aprilu 1998 ter vpeljava plačevanja preko sistema žiro kliringa, kar pomeni pošiljanje paketov nalogov, ki so nižje vrednosti² in niso nujni – realizirano oktobra 1998.
3. **korak:** Poslovne banke so v juliju 2000 med svojimi komitenti izbrale nekaj svojih pravnih oseb ter jih vključile v tako imenovano pilotsko usposabljanje bank, kar pomeni, da se je pričel uvodni del procesa prehajanja računov pravnih oseb v bančno okolje.
4. **korak:** Postopen prenos žiro računov komitentov APP na poslovne banke. Proces je bil začet 1. oktobra 2000 in končan 30. junija 2002.
5. **korak:** Prenehanje poslovanja podružnic APP, ki so ostale brez komitentov.
6. **korak:** Zapiranje računov poslovnih bank pri APP.
7. **korak:** Opravljanje plačilnega prometa le preko poslovnih bank in seveda hranilnic, ki so po zakonu o bančništvu upravičene do opravljanja plačilnega prometa, ne sodelujejo pa pri prenašanju računov pravnih oseb.

Izvajanje reform plačilnega sistema se je v praksi precej zavleklo, saj je bilo sprva predvideno, da naj bi prve pravne osebe odprle račune v poslovnih bankah v januarju 2000, v praksi pa se je to zgodilo deset mesecev kasneje, torej oktobra 2000. Prav tako naj bi bil zadnji, šesti korak zaključen že jeseni leta 2001 in ne konec junija 2002, pa še to po zaslugi marca 2002 sprejetega Zakona o plačilnem prometu. Menim, da bi bil prenos plačilnega prometa iz APP v banke, pa tudi samo preoblikovanje APP bistveno lažje izvedljivo, če bi bil Zakon o plačilnem prometu sprejet še pred začetkom prenosa računov in ne šele marca 2002. Upoštevati je namreč potrebno, da je APP morala zagotavljati ažuren in zanesljiv promet, vse dokler ni zadnja pravna oseba prenesla svojega računa iz APP. Na kratko bi lahko do sedaj opravljene ključne korake oziroma mejnike reforme plačilnega prometa povzeli tudi s tabelo (glej Tab. 1, na str. 10).

² Nalogi nižjih vrednosti – nalogi, ki ne presegajo 2 mio SIT – velja od 1. oktobra 2000 dalje, predhodno pa so bili to nalogi za zneske do 3 mio SIT;

Tabela 1: Glavni mejniki pri reformi plačilnega prometa v Republiki Sloveniji

Leto	Faze reforme plačilnega prometa
1992	Banka Slovenije pripravi izhodišča za reformo plačilnega prometa v Republiki Sloveniji.
1996	Vlada Republike Slovenije podpre projekt reforme plačilnega prometa.
1997	Izpeljana je bila prva faza reforme – prenos računov obvezne rezerve bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb v Banko Slovenije.
1998	Priprava Banke Slovenije in bank na tretjo fazo reforme – prenos računov iz APP v banke.
1998 do začetka leta 2000	Izpeljava druge faze reforme – vzpostavitev sistema bruto poravnave v realnem času in sistema žiro kliring ter prenos opravljanja gotovinskega plačilnega prometa iz APP v banke.
1999	Začetek odpiranja transakcijskih računov pravnih oseb v bankah.
11.09.2000	Začetek prenosa računov iz APP v banke.
2000	Določeni kriteriji za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državi, objavljeni v Uradnem listu RS, št. 39/2000. Opredeljena navodila o zapiranju računov pravnih oseb pri APP, objavljena v Uradnem listu RS, št. 65/2000, z dopolnitvami v Uradnih listih RS, št.: 17/2001, 4/2002 in 35/2002.
2002	V Uradnem listu RS, št. 30/2002, je bil objavljen Zakon o plačilnem prometu.
30.06.2002	Zaključek prenosa žiro računov pravnih oseb iz APP v banke.

Vir: Kažipot NLB d.d., 2002.

Poleg osnovnih ciljev, kot so znižanje stroškov in povečanje učinkovitosti plačilnega prometa, je reforma predvidela tudi postopno integracijo domačega plačilnega prometa s plačilnim prometom s tujino ter postopno integracijo plačilnega prometa fizičnih in pravnih oseb. Z uspešno izpeljano reformo prenosa bo slovenski plačilni sistem postal primerljiv z evropskim plačilnim sistemom. Oba sistema imata namreč enaka izhodišča, kar bo omogočilo Sloveniji neposredno vključevanje v plačilni sistem Evropske monetarne unije (TARGET).

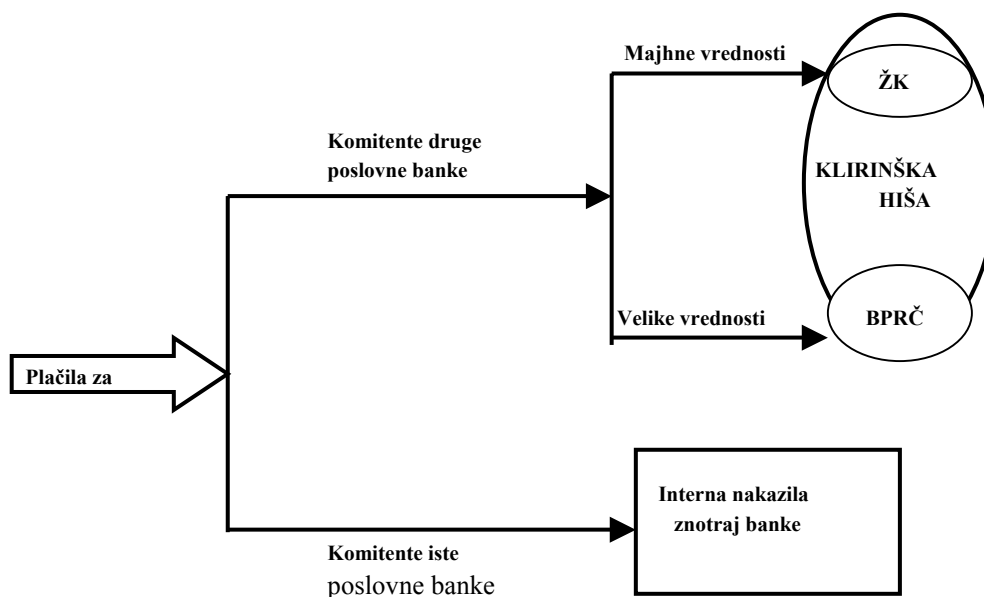
2.2. Načini izvrševanja plačil

Poznamo tri ključne načine poravnavanja plačilnih nalogov z dvema infrastrukturnima poravnalnima sistemoma za poravnavanje medbančnih obveznosti (Centrih, 2000, str. 13):

- **v internem sistemu** posamezne poslovne banke kot preknjižba iz računa na račun v

- primeru, ko imata oba udeleženca transakcijski račun pri isti banki – *interna nakazila*;
- preko sistema *bruto poravnave v realnem času* (v nadaljevanju BPRČ) za velika in nujna nakazila;
- preko sistema *žiro kliring* za plačila manjših vrednosti.

Slika 2: Načini obdelave plačilnih nalogov komitenta poslovne banke

Vir: Interno gradivo Banke Slovenije, 2000.

Transakcije majhnih vrednosti predstavljajo po nekaterih ocenah okoli 90 odstotkov vseh plačil po številu nalogov, zato pri tem segmentu pridejo do izraza predvsem operativni riziki. Transakcije velikih vrednosti predstavljajo v fizičnem obsegu majhen delež, vrednostno pa lahko pomenijo do 80 odstotkov vseh plačil, zaradi česar predstavlja ta segment plačil sistemski rizik (Potočnik, 2000, str. 33). O obeh navedenih in ostalih rizikih bom podrobneje pisala v nadaljevanju naloge.

2.2.1. Interna nakazila znotraj banke

Kadar imata nalogodajalec in prejemnik plačila transakcijska računa pri različnih bankah, potem plačilni promet poteka preko sistemov BPRČ ali žiro kliringa. Kadar pa imata obe pogodbeni stranki transakcijski račun pri isti banki, se plačila lahko izvršijo interno, s preknjižbami sredstev iz enega na drug transakcijski račun. Izvršitev takšnih plačil je takojšnja, ne glede na vrednost plačila (Potočnik, 2000, str. 34).

Potrebno je poudariti, da odločitev pravne ali fizične osebe o tem, pri kateri banki naj odpre

svoj transakcijski račun, ni tako nepomembna, kot se to zdi na prvi pogled. Ne samo, da se komitent načeloma odloči za tisto banko, s katero največ posluje, pač pa so tukaj pomemben faktor izbire tudi njegovi poslovni partnerji oziroma pri kateri poslovni banki imajo le-ti odprte svoje transakcijske račune. Interna nakazila ne samo da so *hitrejša* v primerjavi z nakazili preko ostalih sistemov, pač pa so tudi bistveno *cenejša*.

2.2.2. Sistem bruto poravnave v realnem času – BPRČ

Sistem BPRČ je bil kot jedro novega plačilnega sistema v Sloveniji vzpostavljen 6. aprila 1998. Osnovna pravna akta, ki urejata področje delovanja sistema BPRČ sta Sklep o vodenju računov bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb, drugih finančnih institucij in države pri Banki Slovenije, objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/98, ter Sklep o vzpostavitvi sistema bruto poravnave v realnem času, objavljen v Uradnem listu RS, št. 25/98 (Nunčič, 2000, str. 3).

Njegova osnovna značilnost je, da se plačilni nalogi poravnava individualno, in sicer preko računov, ki jih imajo poslovne banke odprte pri Banki Slovenije, v realnem času (Potočnik, 2000, str. 34). Vsaka neposredna udeleženka – poslovna banka, ima lahko le en poravnalni račun, na katerem prekoračitev ni dovoljena. Gre za plačilni sistem, preko katerega potekajo vsa medbančna plačila velikih vrednosti, bodisi lastnih plačil bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb, bodisi plačila njihovih komitentov ter seveda na zahtevo strank tudi plačila majhnih vrednosti, ki so bila oddana kot *nujni nalogi*. V kategorijo plačil velikih vrednosti trenutno sodijo vsa plačila, ki presegajo vrednost nad 2 mio SIT.

Plačilni nalogi se v sistem lahko posredujejo le elektronsko. Takšni nalogi so nepreklicni in brezpogojni, glasijo se na SIT ter so sestavljeni v obliki S.W.I.F.T.³ sporočil. Sistem je odprt za poslovanje vsak delovni dan od 7.30 ure do zaključka večernega denarnega trga, to je do 15.30 ure.

Prednost sistema BPRČ je predvsem ta, da zagotavlja znotraj dneva dokončno poravnavo plačil za vsak posamezni plačilni nalog in to takoj, ko je posredovan v sistem ob pogoju, da je na poravnalnem računu banke dovolj sredstev. Potencialna slabost tega sistema pa je v tem, da lahko pride do zastoja, ker na primer en večji nalog, za katerega v določenem trenutku na poravnalnem računu ni zadostnega kritja, zaustavi vse ostale plačilne naloge za njim. Na voljo je kar nekaj načinov za preprečevanje oziroma odpravo takšnih napak, predvsem s

³ S.W.I.F.T. – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, njegov namen je zagotavljati zanesljivo sporočilno, povezovalno programsko opremo in 24-urno globalno podporo preko 6.700 finančnim institucijam v 189 državah (Centrih, 2000, str. 8).

kombinacijo mehanizmov upravljanja z nastalo čakalno vrsto plačilnih nalogov, danih možnosti za črpanje dnevnih kreditov pri centralni banki in s politiko obveznih rezerv (Bohnec, 2000, str. 11).

Uvedba sistema BPRČ daje poslovnim bankam možnost spremljanja in nadzora računa banke v realnem času ter s tem uravnavanje likvidnosti tekom delovnega dne. Na drugi strani pa komitentom banke zagotavlja takojšnje izvrševanje plačil.

2.2.3. Sistem plačil malih vrednosti – žiro kliring

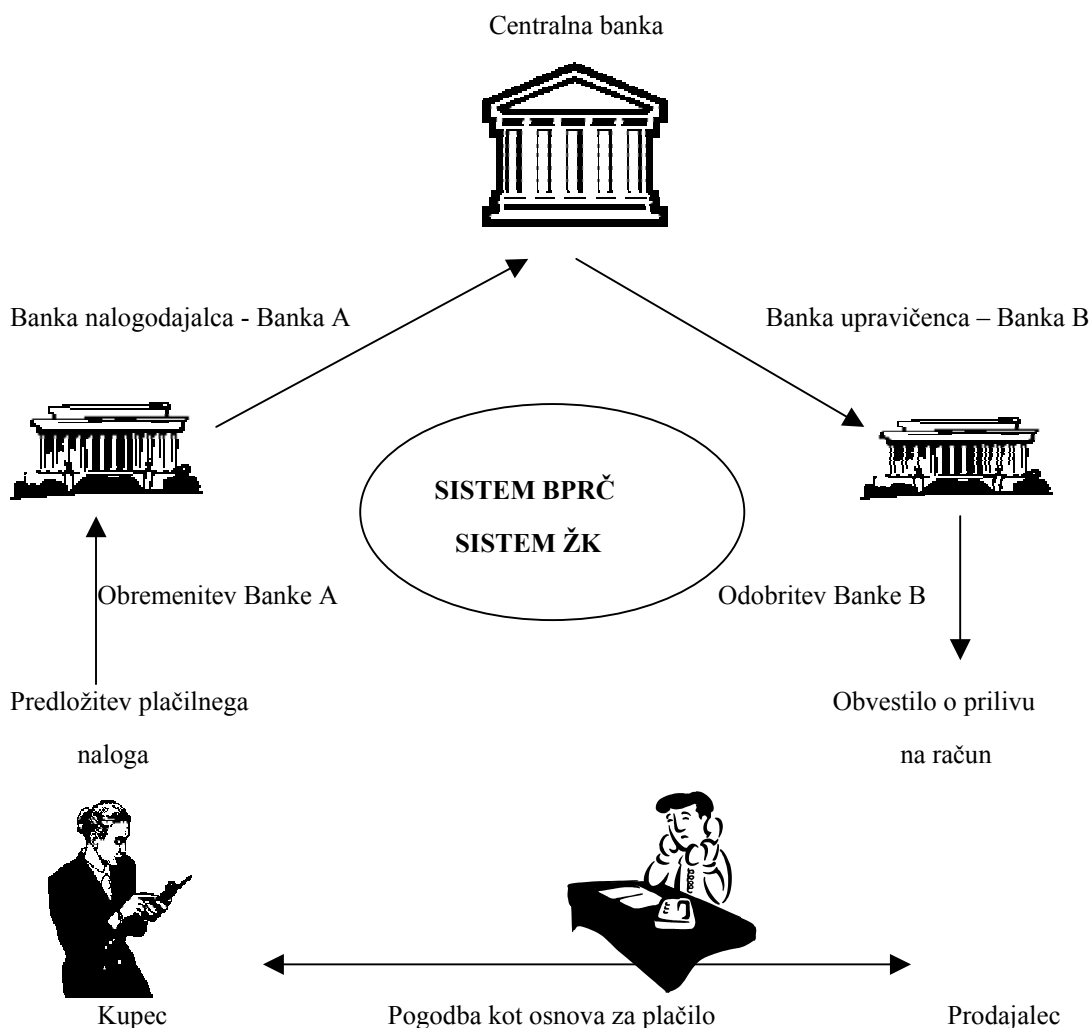
V okviru reforme plačilnega sistema je bil 22. oktobra 1998 v Sloveniji vzpostavljen tudi sistem za procesiranje plačil malih vrednosti – žiro kliring. Sklep o vzpostavitvi žiro kliringa je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 65/98.

Žiro kliring je elektronski plačilni sistem, ki je namenjen medbančni poravnavi navadnih kreditnih plačil malih vrednosti, to je zneskom do 2 mio SIT. Pri tem velja, da je žiro kliring zgolj klirinški sistem, medtem ko se poravnava izvrši preko sistema BPRČ s prenosom sredstev med poravnalnimi računi (Sever, 2000, str. 5). Plačilni nalogi, ki so poslani po elektronski poti, se v sistemu obdelujejo paketno, poravnava pa se odvija ob določenih presekah po multilateralnem neto principu. Po končani poravnavi neto pozicij prek računov bank so plačila dokončna in se usmerjajo na račune strank.

Žiro kliring kot vsak neto oziroma klirinški sistem že po osnovni opredelitvi, zaradi samega poravnavanja zneskov plačil, omogoča nižanje nivoja potrebnih likvidnostnih sredstev. Glavne prednosti uvedbe žiro kliringa bi lahko strnili v naslednje točke:

- znižuje stroške izvajanja plačilnega prometa;
- udeleženske v sistemu spodbuja, da preidejo na elektronsko obdelavo podatkov že ob samem izvoru;
- za plačilne naloge, ki so posredovani v obdelavo, je zagotovljena poravnava še isti dan, kar pomeni z vidika uravnavanja likvidnosti bistveno prednost.

Slika 3: Plačilni cikel

Vir: Slana, 1999a, str. 77.

Na zgornji sliki je prikazan potek plačila, kadar se plačilo pravne osebe izvaja preko računov pri poslovnih bankah oziroma pri centralni banki.

2.3. Tveganja v plačilnem sistemu

S svojim vključevanjem v finančne transakcije so udeleženci, to so stranke v poslu (plačniki in prejemniki plačil), poslovne banke in drugi posredniki, izpostavljeni številnim tveganjem. Pri tem prihaja do največjih tveganj predvsem v tistih plačilnih sistemih, v katerih se izvajajo plačila in transakcije v velikih zneskih. Motnje v plačilnih tokovih v teh sistemih lahko negativno vplivajo tako na stabilnost samega finančnega sistema kot tudi na zdravje samega narodnega gospodarstva. Zaradi omenjenih razlogov (kot ključnih) sta osnovni nalogi

centralne banke, ki nadzoruje plačilne sisteme (Anko, 2000, str. 2):

1. Zagotavljanje finančne stabilnosti neposrednih udeležencev v plačilnih sistemih.
2. Poskrbeti, da se tveganja v plačilnih sistemih razsodno upravljajo in zato plačilni sistemi delujejo varno.

V plačilnih sistemih prihaja do pojavljanja, finančnega in operativnega tveganja, tveganja goljufij, zlorab in sabotaj ter pravnega tveganja.

2.3.1. Finančna tveganja

Najpomembnejša so finančna tveganja, ki jih v plačilnih sistemih definiramo kot verjetnost, da se pričakovani denarni pritoki ne bodo realizirali oziroma da se *ne bodo realizirali* v pričakovanem obsegu ali v pričakovanem časovnem obdobju. Med finančna tveganja sodijo *poravnalna (likvidnostna in kreditna), sistemska in cenovna tveganja* (Anko, 2000, str. 3).

Poravnalno tveganje je v svojem bistvu problem poravnave, kjer obstaja določen časovni razmik med časom predložitve plačilnega naloga s strani banke plačnika za banko prejemnika v plačilni sistem in časom dokončne poravnave med tema dvema bankama. V osnovi gre za nezmožnost poslovne banke, da izpolni svoje poravnalne obveznosti, ki se odraža v dveh oblikah (Anko, 2000, str. 4):

1. *Likvidnostno tveganje* – predstavlja tveganje izgube zaradi začasne nerazpoložljivosti denarnih sredstev in nastane, ko dolžnik ne poravna svojih obveznosti v celoti v dogovorjenem času.
2. *Kreditno tveganje* – je povezano z nezmožnostjo dolžnika v poravnavi, ko ta ne more izpolniti svoje obveznosti v celoti takrat, ko je ta nastala, ali kadarkoli kasneje.

Glavni razlogi za zgoraj omenjena tveganja so (Anko, 2000, str. 5):

- a) Časovni odlog med izvršitvijo transakcij in njeno končno poravnavo, tako imenovani **poravnalni zamik**. Poravnalni zamiki lahko povzročijo, da banka plačnica v času zamika izgubi likvidnost in ni več sposobna poravnati obveznosti, ko te dospejo. Tovrstni zamiki lahko povzročijo *kreditno tveganje*, če se prenos informacije o plačilu in poravnave ne zgodita simultano, temveč se plačilo poravna kasneje. Posledica poravnalnega zamika je tudi *tveganje prekinitve pogodbe* med sklenitvijo posla in pred izvršitvijo posameznih transakcijskih plati. Zamude v poravnavi pa lahko nenazadnje povzročijo tudi *likvidnostno tveganje*.

- b) Časovni odlog med poravnavo obeh delov transakcij, tako imenovana **asinhrona poravnava**. Ta poravnava je največji povzročitelj tveganja izgube glavnice v poravnava na finančnih trgih (devizni trg, trg vrednostnih papirjev) ali, na splošno rečeno, v sistemih menjave vrednosti. V primeru asinhrono poravnave se partner, ki svoje obveznosti iz transakcije poravnava prvi, izpostavlja tveganju, da drugi partner svojih obveznosti ne bo uspel poravnati.
- c) Nelikvidnost in nesolventnost plačilnega posrednika – **neizvršljivost poravnalnega medija**. V tem primeru sicer ne pride do poravnalnega zamika, pa tudi poravnava je sinhronizirana. Tveganje te vrste izhaja iz same narave knjiženja denarja, ki vsebinsko predstavlja posojilo z brezpogojnim odpoklicem. Tisti, ki takšno obliko denarja sprejme kot poravnavo po prenosu obveznosti, se torej izpostavlja tveganju, da plačilni posrednik ob zahtevku po prenosu knjižnega denarja tega ne bo sposoben izvršiti.

2.3.1.1. Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje je verjetnost, da obveznost ne bo poravnana pravočasno oziroma to pomeni nerazpoložljivost sredstev, potrebnih za izpolnitev obveznosti na dan, ko le te zapadejo v plačilo (Anko, 2000, str. 5). Z vidika stranke, prejemnika plačila, je razlog zamudi lahko nasprotna stranka ali pa poslovna banka plačnika, lahko pa tudi drugi posrednik, ki se pojavlja pri izvedbi finančne transakcije, kadar ne razpolaga z zadostnimi likvidnimi sredstvi.

2.3.1.2. Kreditno tveganje

Kreditno tveganje je verjetnost, da obveznost ne bo ali pa bo le delno poravnana, ker je dolžnik plačilno nesposoben oziroma nesolventen na dan poravnavanja obveznosti in tudi kadarkoli pozneje (Anko, 2000, str. 5).

Razlikovanje med likvidnostnim in kreditnim tveganjem je zelo pomembno, čeprav se v praksi izkažeta v obrnjenem zaporedju, saj se najprej pojavijo likvidnostne motnje, kasneje pa se izkaže še plačilna nesposobnost.

2.3.1.3. Sistemsko tveganje

Sistemsko tveganje je v središču pozornosti centralne banke kot skrbnika za stabilnost in varnost finančnih sistemov. Medtem ko likvidnostno in kreditno tveganje zadevata individualne udeležence v plačilnem sistemu, pa sistemsko tveganje povzroči verižno reakcijo

tudi pri drugih udeležencih. Sistemsko tveganje je najnevarnejše tveganje plačilnih in poravnalnih sistemov. Opredelimo ga kot možnost, da bodo likvidnostne in kreditne težave v zvezi s plačilno sposobnostjo ene ali več institucij iz plačilnega sistema povzročile razširitev teh težav še na druge institucije do takšne mere, da bo ogroženo plačevanje v celotnem narodnem gospodarstvu (Anko, 2000, str. 5). To se lahko odrazi kot likvidnostni šok ali celo kot *naskok* na banke.

2.3.1.4. Cenovno tveganje

Cenovno tveganje pomeni tveganje spremembe cene blaga vrednostnega papirja ali obrestne mere, kar vpliva na tržno vrednost portfelja poslovne banke oziroma velikost nadomestitvenih stroškov (Anko, 2000, str. 5). To tveganje torej ni neposredno povezano s tveganji v plačilnih sistemih.

Pomemben element obvladovanja poravnalnih in sistemskih tveganj je tako imenovano *varnostno okolje*, ki ga lahko oblikuje centralna banka z ukrepi denarne politike (Bohnc, 2000, str. 12). Gre za uporabo različnih instrumentov, ki so bankam na voljo na podlagi stalno odprtih ponudb (lombardna posojila, reeskontna posojila in posojilo v skrajni sili). Seveda pa je potrebno omeniti, da so omenjena tveganja zelo odvisna od stopnje gospodarske razvitosti države.

2.3.2. Operativno tveganje

Operativna tveganja se nanašajo na tveganja, ki jih za zanesljivost in učinkovitost delovanja plačilnih sistemov predstavljajo *nenamerna ravnanja*, kot so različne človeške napake, izpadi strojne in programske opreme in nesreče (Anko, 2000, str. 6). Posledice operativnih tveganj so poleg neposrednih stroškov lahko tudi opurtunitetni stroški zaradi zamud v poravnavi, ki jih je težko neposredno izmeriti. Predstavljajo predvsem bodoče stroške, ki jih bo poslovna banka imela zaradi izgube ugleda med svojimi komitenti.

2.3.3. Tveganje goljufij, zlorab in sabotaj

Tovrstna tveganja se nanašajo na namerna ravnanja, npr. pranje denarja, nepooblaščen dostop do informacij, ki se prenašajo po sistemu in njihova zloraba, sabotaje, spreminjanje vsebine plačilnih nalogov s ciljem premoženjske koristi in drugo.

2.3.4. Pravno tveganje

Pravno tveganje predstavlja tveganje, da bo pomanjkljiva zakonodaja plačilnih sistemov ali različna obravnava plačilnih sistemov povečala posamezna tveganja (predvsem kreditno in likvidnostno) ter da pogodbe ne bodo pravno veljavne.

2.4. Obvladovanje tveganj v plačilnih sistemih

Z namenom preprečevanja izsiljenih ukrepov denarne politike, ki lahko ogrozijo njene cilje (predvsem ustrezno količino primarnega denarja v obtoku), je na voljo vrsta ukrepov in politik za obvladovanje poravnalnih tveganj. Z vidika obvladovanja tveganj je glavna naloga, da se vedno zagotovi dokončna poravnava plačil z istim dnem valute, kot so bili nalogi posredovani v plačilni sistem. Nekateri avtorji so mnenja, pa tudi cene nalogov posredovane v sistem kažejo, da so načeloma plačilni sistemi z vidika stroška posameznega naloga cenejši, če se poravnave vršijo po neto principu, kot pa če se vsako plačilo poravnave vrši individualno – po bruto principu in takoj.

V državah, kjer imajo centralne banke pomembno vlogo pri vodenju plačilnih sistemov, dajejo prednost v osnovi negativnemu sistemu – sistemu BPRČ, čeprav je, kot smo že ugotovili, dražji (Bohnec, 2000, str. 11). Na drugi strani pa v državah, kjer prevladuje dolgoletna tradicija poslovnih bank, podpirajo poravnalni sistem, ki temelji na neto poravnavi.

2.4.1. Zmanjšanje tveganj v sistemu bruto poravnave v realnem času

V državah, kjer ima centralna banka pooblastilo za reguliranje plačilnih sistemov, lahko kot upraviteljica le-teh obvladuje tveganja na tri načine (Bohnec, 2000, str. 12):

1. Centralna banka zahteva, da imajo udeleženci najbolj pomembnih plačilnih sistemov račune in sredstva za potrebe poravnave pri centralni banki. To je najbolj neposreden način za nadzor in obvladanje tveganj v določenem plačilnem sistemu. Poleg tega lahko centralna banka zahteva, da se poravnava izvrši po večkratnih presekih čez dan (kot to na primer velja v Sloveniji) in ne le na koncu dneva, kar zmanjšuje predvsem poravnalno tveganje.
2. Centralna banka odobrava licence, ki jih mora v skladu z evropsko direktivo o kreditnih institucijah, pridobiti vsakdo, ki nudi bančne in druge finančne storitve. Pri dodeljevanju licenc lahko zahteva, da udeleženec izpolnjuje minimalne kvalitativne kriterije, npr. višina kapitala, finančno stanje udeleženca ipd.

3. Centralna banka določi maksimalni znesek neto bremenitve posameznega udeleženca (določi se maksimalni možni znesek kreditne izpostavljenosti določene udeleženke do drugih posameznih udeležencev). Poleg tega lahko zaradi nezmožnosti poravnave v denarju zahteva zavarovanje z zelo likvidnimi vrednostnimi papirji. Tretji način obvladovanja tveganj pa je dogovor o pokrivanju nastalih izgub.

2.4.2. Zmanjševanje tveganja v neto poravnalnem sistemu – žiro kliring

Poglavitna prednost neto poravnalnih sistemov glede na bruto poravnalni sistem je nižja zahtevana likvidnost posamezne udeleženke in zaradi paketne obdelave plačilnih nalogov občutno nižji stroški obdelave posameznega plačilnega naloga. Najpomembnejše tveganje v neto poravnalnih sistemih je sistemsko tveganje, kot posledica likvidnostnega tveganja. Mednarodni denarni sklad omenja dva načina zmanjševanja systemskega tveganja in sicer preko (Anko, 2000, str. 11):

- zmanjševanja izpostavljenosti posamezne poslovne banke (predpisovanje limitov);
- zmanjševanja poravnalnega zamika (uvedba več poravnalnih presekov v enem dnevu).

Z namenom zmanjševanja systemskega tveganja v neto poravnalnih sistemih, so centralne banke desetih najrazvitejših držav (G-10) formulirale minimalne standarde, tako imenovane *Lamfaluss –jeve standarde* za obvladovanje systemskih tveganj. Ti minimalni standardi so oblikovani v šestih zahtevah (Sever, 2000, str. 4):

- **standard 1:** Vsak plačilni sistem mora imeti pravno osnovo, pravni instrumenti so znani, ni pravne negotovosti.
- **standard 2:** Udeleženci v plačilnem sistemu morajo biti seznanjeni o delovanju določenega plačilnega sistema in finančnih tveganjih v teh sistemih.
- **standard 3:** Metode, sredstva in postopki za upravljanje s kreditnimi in likvidnostnimi tveganji morajo biti jasno definirani.
- **standard 4:** Plačilni sistemi morajo biti sposobni zagotavljati najmanj pravočasen zaključek dnevne poravnave tudi v primeru nezmožnosti poravnave udeleženca z največjo posamezno debetno pozicijo.
- **standard 5:** Kriteriji za vključitev v plačilni sistem morajo biti transparentni in javno dostopni.
- **standard 6:** Plačilni sistem mora omogočiti tehnično raven in hranjenje podatkov za namen dokončne poravnave.

Pri tem je potrebno poudariti, da je v Sloveniji sistem žiro kliringa tako po vsebini kot po delovanju popolnoma usklajen z Lamfalussy–jevimi standardi.

3. PRENOS RAČUNA PRAVNE OSEBE IZ APP V BANKO

Reforma prenosa računov iz APP v poslovne banke se je uradno pričela 11. 09. 2000, medtem ko se je aktivnejše delovanje vseh ključnih udeležencev pri prenosu začelo v oktobru 2000. V ta namen so bila s strani Banke Slovenije v Uradnem listu RS, št.65/00, objavljena Navodila o zapiranju računov pravnih oseb pri APP (v nadaljevanju Navodila). V skladu z reformo prenosa so bili določeni tudi Kriteriji za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državah (objavljeni v Uradnih listih RS, št. 37/00 in št. 39/00), ki predstavljajo enega izmed temeljev za izdajo dovoljenj poslovnim bankam za prenos računov pravnih oseb v banke.

Sprva je bilo načrtovano, da bo prenos potekal v sedmih operativnih načrtih, tako imenovanih sedminah. Vsaka sedmina naj bi prvotno potekala tri mesece, vendar pa se je tako načrtovani prenos odvijal samo prvih pet sedmin oziroma do konca leta 2001. V začetku leta 2002 je Banka Slovenija predvsem zaradi počasnosti prenosa računov objavila, da je v letu 2002 predvidena ena sama sedmina, ki naj bi trajala do 30. junija 2002.

V skladu s posredovanimi Navodili v prvih sedminah, ko se je odvijal prenos, *računa pri APP niso mogle zapreti*:

1. pravne osebe, ki so imele v skladu za zakonom o finančnem poslovanju podjetij (Uradni list RS, št. 54/99 in 110/99) neporavnane obveznosti;
2. pravne osebe, ki so bile neposredne in posredne uporabnice državnega in občinskega proračuna (Uradni list RS, št. 13/00);
3. do spremembe Navodil tudi borzno posredniške hiše, imetniki računov 627 in 628;
4. pravne osebe, katerim je APP na podlagi posebnega sklepa izločila denarna sredstva na posebnem depozitnem računu, računu 696.

V začetku leta 2002 je Banka Slovenije zaradi počasnosti odvijanja migracije in števila prenesenih računov, ki je bilo pod predvidenim planom, s posebnim sklepom dovolila, da račune iz APP prenašajo tudi pravne osebe, ki so bile imetnice računov 627, 628 in 696. Vendar pa je prenos računov teh pravnih oseb zahteval nekoliko drugačen postopek prenosa, predvsem pri vrsti dokumentacije, ki je bila potrebna za prenos.

3.1. Postopek odpiranja transakcijskega računa in zapiranja računa na APP

V skladu z Navodili so lahko račun na APP zapirale samo tiste pravne osebe, ki so bile vključene v tekoče trimesečje za prenos ali pa so že bile vključene v enega od predhodnih

operativnih načrtov oziroma so bile potrjene s strani Banke Slovenije, da lahko opravijo prenos. Prenos računov se je vršil tedensko. To pomeni, da so morale pravne osebe prenesti sredstva računa iz APP na poslovno banko v tednu, ki je bil na podlagi predhodnega skupnega dogovora določen za prenos.

Dva tedna pred prenosom računa je banka posredovala Banki Slovenije seznam pravnih oseb, ki so prenašale račun iz APP v roku enega tedna po objavi v Uradnem listu, skupaj z njihovimi nazivi, naslovi in številkami transakcijskih računov. Najkasneje teden dni pred predvidenim datumom za prenos računa je pravna oseba z banko sklenila pogodbo o odprtju in vodenju poslovnega računa. V primeru, da je imela pravna oseba sklenjenih več pogodb o deponiranju denarnih sredstev (a vista pogodbo) z več bankami, je predhodno morala:

- skleniti pogodbe o otvoritvi transakcijskega računa z vsemi bankami, s katerimi je sodelovala, ter izvesti prenos sredstev iz APP preko vseh bank na isti dan v tednu ali
- prenesti z novo pogodbo o deponiranju denarnih sredstev vsa sredstva na eno banko, nato pa je sledil prenos računa iz APP samo na izbrano banko.

3.1.1. Odpiranje transakcijskega računa v poslovni banki

Pravna oseba je morala vsaj en teden pred prenosom in otvoritvijo transakcijskega računa banki dostaviti ustrezno dokumentacijo, če banka te dokumentacije ni posedovala že od prej. Tako je bilo potrebno za otvoritev transakcijskega računa predložiti naslednje dokumente:

1. sklep o vpisu v sodni register ali izpisek o vpisu v sodni register;
2. obvestilo Zavoda RS za statistiko o razvrstitvi po dejavnosti;
3. davčno številko, potrjeno s strani Davčnega urada RS ter
4. kopijo osebnega dokumenta (potni list ali osebna izkaznica) z osebno davčno številko zakonitega zastopnika in morebitnih pooblaščenecv pravne osebe.

Banka je nato pripravila pogodbo o odprtju in vodenju transakcijskega računa ter povabila zakonitega zastopnika pravne osebe na izpolnitev in podpis:

1. zahtevka za odprtje in vodenje transakcijskega računa;
2. kartonov deponiranih podpisov (število le-teh je odvisno od števila pooblaščenecv in števila bančnih poslovalnic, v katerih pravna oseba posluje gotovinsko);
3. kartončkov s številko transakcijskega računa, ki jih prejmejo vsi zakoniti podpisniki;
4. izjave o dospelosti akceptnih nalogov oziroma pooblastilo za vnovčitev akceptnih nalogov;

5. izjave o izdaji akceptnih nalogov;
6. izjave o odškodninski odgovornosti;
7. izjave o odprtju transakcijskega računa;
8. izjave o vključitvi v operativni načrt tekočega trimesečja;
9. pogodbe odprtju in vodenju transakcijskega računa ter
10. v primeru, da je imela pravna oseba odprt okvirni kredit po načelu tekočega računa tudi aneks k pogodbi za okvirni kredit po načelu tekočega računa.

V primeru, da pravna oseba odpira transakcijski račun pri banki danes, je prav tako zavezana predložiti vso dokumentacijo, navedeno v prvem odstavku te točke, ni ji pa potrebno izpolnjevati izjav, navedenih v drugem odstavku te točke, saj se je ta dokumentacija nanašala izključno na prenos računa iz APP v banko.

Pogodba o odprtju in vodenju transakcijskega računa je hkrati tudi posebna vrsta pogodbe o bančnem denarnem depozitu. S pogodbo o odprtju in vodenju transakcijskega računa se banka zaveže opravljati dve skupini storitev:

- vodenje stanja denarnih terjatev imetnika do banke, torej stanja denarnega depozita na vpogled in
- izvrševanje nalogov (torej opravljanja oziroma sprejemanja plačil) v breme in v dobro tega računa.

V skladu z Zakonom o plačilnem prometu mora pravna oseba redno, najkasneje v roku petih dni, obveščati banko, ki vodi njen transakcijski račun, o vseh statusnih spremembah in drugih spremembah podatkov, ki so potrebni za vodenje računa.

3.1.2. Načini komuniciranja med pravno osebo in banko

Ob podpisu pogodbe o otvoritvi in vodenju transakcijskega računa se pravna oseba s svojo banko dogovori tudi o načinu poslovanja oziroma komuniciranja. Praktično vse slovenske banke omogočajo svojim komitentom naslednje možnosti skupnega sodelovanja in komuniciranja:

1. poslovanje preko bančnih okencev v primeru poslovanja s papirnimi plačilnimi nalogi;
2. posluževanje dnevno nočnih trezorjev za oddajanje gotovine;
3. prevzemanje večjih količin denarja na lokaciji pravne osebe ter

4. poslovanje preko elektronskih medijev.

Pri pregledu cenikov naših poslovnih bank lahko ugotovimo, da skoraj nobena ne zaračunava stroškov otvoritve transakcijskega računa, medtem ko načeloma stroške vodenja računa zaračunavajo mesečno (glej Tab. 2, na str. 23). Višina le-teh je različna, odvisna je predvsem od obsega poslovanja (poslovanje z domovino in tujino), velikosti in pravne oblike pravne osebe.

Tabela 2: Pregled stroškov otvoritve, vodenja in zapiranja transakcijskega računa v izbranih slovenskih bankah

	NLB	NKBM	SKB	A BANKA	BANKA CELJE
<i>Odpiranje transakcijskega računa – enkratni strošek</i>	Brez nadomestila	Brez nadomestila	Brez nadomestila	Brez nadomestila	Brez nadomestila
<i>Vodenje transakcijskega računa – mesečni stroški</i>	<u>Pravne osebe</u> 2.000 SIT <u>Samostojni podjetniki</u> 1.000 SIT	<u>Tolarski promet</u> 2.000 SIT <u>Devizni promet</u> 2.000 SIT	<u>Pravne osebe</u> 1.950 SIT mesečno <u>Civilno pravne osebe</u> 2.500 SIT letno	<u>Tolarski promet</u> 2.000 SIT <u>Devizni promet</u> 2.000 SIT	V odvisnosti od obsega poslovanja
<i>Zapiranje transakcijskega računa – enkratni strošek</i>	5.000 SIT	5.000 SIT	1.500 SIT	1.000 SIT	Brez nadomestila

Viri: Ceniki, objavljeni na spletnih straneh slovenskih poslovnih bank; podatki, objavljeni v javnih medijih, februar 2002.

3.1.3. Zapiranje računa na APP

Na dan, ki si ga je pravna oseba določila za prenos računa iz APP v banko, je morala do 10. ure v podružnici APP, ki je do tedaj vodila njen žiro račun, predložiti zahtevek za zaprtje računa, podpisan s strani zakonitega zastopnika ter *zahtevano dokumentacijo*, ki je zajemala:

1. seznam posebnih in izločenih računov, ki jih je imela odprtih pri APP in so bili vezani na osnovni žiro račun (račun 601);
2. izjavo banke ali bank – odvisno od tega ali je prenašala sredstva na eno ali več bank, da je pravni osebi odprla transakcijski račun;
3. seznam vseh odprtih transakcijskih računov pri bankah;
4. izjavo o transakcijskem računu naslednika, na katerega je APP preusmerjala plačila

tretjih oseb, (namreč, ko je pravna oseba zaprla žiro račun, je imela v obtoku tudi nekaj faktur s staro številko žiro računa, na katerega so še prihajali prilivi tudi potem, ko je bil račun na APP že zaprt);

5. v primeru, da je imela pravna oseba s svojo banko sklenjeno pogodbo o okvirnem kreditu za nedovoljeno negativno stanje na žiro računu, ki je bila veljavna v času prenosa, tudi aneks k omenjeni pogodbi. Pravna oseba in banka sta se s tem aneksom dogovorili za način pokritja morebitnega negativnega stanja na žiro računu v času prenosa računa.

Pri tem je potrebno poudariti, da je morala imeti pravna oseba na dan predložitve zahtevka za zaprtje računa pri APP stanje na žiro računu najmanj 0,00 SIT, v nasprotnem primeru postopek za zaprtje računa s strani APP ni bil izveden. Ob zaprtju žiro računa je APP med drugim zaračunala tudi stroške zapiranja računa, ki so znašali 500,00 SIT.

Zakon o plačilnem prometu v svojem 81. členu določa, da so pravne osebe lahko račune zapirale do vključno 30. junija 2002. Žiro račune pravnih oseb, ki do tega datuma niso bili zaprti, je APP po uradni dolžnosti zaprla, dobroimetja s teh računov pa prenesla na posebni zbirni račun pri Banki Slovenije. Upravičenci teh sredstev bodo lahko vse do 30. junija 2004 prenašali dobroimetja na transakcijske račune, ki jih bodo odprli pri bankah, ter normalno poslovali dalje. Vendar pa je postopek prenosa teh sredstev ne samo dražji ampak tudi daljši. V primeru, da upravičenec svojih sredstev ne bo zahteval do 30. junija 2004, bodo le-ta prenesena v dobro proračuna Republike Slovenije.

3.2. Prilagoditve pravne osebe v obdobju reforme plačilnega prometa na nov račun

Prenos plačilnega prometa v bančno okolje in odprtje transakcijskega računa se je v času reforme plačilnega prometa odrazil tudi v poslovanju pravne osebe, če le-ta ni bila dobro pripravljena na prenos.

V skladu z Navodili o zapiranju računov so pravne osebe odpirale transakcijske račune pri tisti banki, pri kateri so imele na dan zaprtja računa sklenjeno pogodbo o vključevanju deponiranih sredstev. Slovenske banke so bile na reformo plačilnega prometa različno pripravljene, njihova resnična sposobnost opravljanja oziroma izvajanja plačilnega prometa tako v domovini kot tujini pa se bo pokazala šele v prihodnje. Pravna oseba naj bi se zato že pred otvoritvijo transakcijskega računa odločila za tisto *banko, ki ji bo na njen obseg in specifičnost poslovanja lahko nudila v prihodnje ustrezen nivo storitev*. Kadar pravna oseba veliko posluje z gotovino, je bil razmislek o tem delu poslovanja in sodelovanja z banko v obdobju reforme toliko bolj tehten.

Eden od ključnih dejavnikov, ki so jih pravne osebe pri prenosu računa praviloma upoštevale, je bila *varnost opravljanja plačilnega prometa* (Jamnik, 2000, str. 47). Le-ta je odvisna od velikosti in usposobljenosti izbrane banke ter seveda njenega informacijskega sistema. Nekatere vodilne slovenske banke, ki so uvedle sodobne informacijske rešitve v bančno poslovanje, so lahko ponudile bistveno boljšo podporo izvajanju plačilnega prometa, kot ostale, predvsem manjše banke, ki si takšnih informacijskih sistemov in stroškov povezanih z njihovim vzdrževanjem, niso mogle privoščiti. Banke morajo danes svojim komitentom nuditi predvsem hitro odzivanje na spremembe, manjši riziko izpadov delovanja sistemov, ažurnost in hitro izvajanje plačilnega prometa, manj napak ipd.

Pravne osebe so morale v skladu z novo številko in strukturo transakcijskega računa prilagoditi tudi svoje *informacijske sisteme*. Plačevanje preko transakcijskega računa mora biti namreč hitro, poceni, zanesljivo in varno. Pravna oseba mora prejemati podatke o opravljenih transakcijah tako, da jih lahko primerja s podatki v svojih poslovnih knjigah.

Poleg tega je s transakcijskim računom pravni osebi omogočeno *tolarsko in devizno poslovanje* v plačilnem prometu. Pri tem uporablja le eno identifikacijsko številko transakcijskega računa. S tem je postalo izvrševanje transakcij doma in s tujino enostavnejše in hitrejše. Podatki, ki se nanašajo na vodenje računa v banki, so poslovna skrivnost. Sredstva na transakcijskem računu so depozitna sredstva na vpogled, s katerimi lahko pravna oseba razpolaga vsak trenutek.

3.2.1. Več transakcijskih računov pri različnih poslovnih bankah

Pravnim osebam je dana možnost, da imajo lahko več transakcijskih računov pri različnih bankah. To je na eni strani prednost, na drugi pa tudi težava, predvsem za velike pravne osebe, ki imajo zaradi poslovnega sodelovanja z več bankami odprtih več transakcijskih računov. Številke teh računov pri bankah so namreč različne, k temu pa mora biti prilagojena celotna informacijska podpora v podjetju, ki mora zagotavljati hitro usklajevanje plačil in celotnega likvidnostnega potenciala podjetja. Učinkovito upravljanje z denarnimi sredstvi pri različnih bankah lahko bistveno vpliva na stroške plačilnega prometa in prihodke iz naslova obresti.

3.3. Elektronsko bančništvo

Izraz elektronsko bančništvo je zelo širok. Obsega širok spekter sodelovanja med posamezniki in pravnimi osebami na eni strani ter s poslovnimi bankami na drugi strani

(Vilfan, 2001, str. 64). Prav gotovo je najbolj spektakularna oblika elektronskega bančništva na internetu prodaja in nakup delnic. K nam je elektronsko poslovanje prišlo bolj umirjeno. Že APP je vpeljala možnost upravljanja z žiro računom po elektronski poti. Pravne osebe, ki so se odločile za elektronski način poslovanja v obdobju prenosa plačilnega prometa v bančno okolje, so lahko rešile marsikatero notranjo težavo in oviro v samem poslovanju, poleg tega pa so lahko tovrstni način poslovanja razširile tudi na drugih področjih dela. Po nekaterih podatkih se danes v bankah 90 odstotkov transakcij opravi elektronsko.

Zaradi strukture slovenskega gospodarstva, kjer prevladujejo predvsem mala podjetja, in zaradi relativne nerazvitosti elektronskega poslovanja pri nas so se banke pri svoji ponudbi informacijskih rešitev v glavnem usmerile na mala podjetja, samostojne podjetnike in fizične osebe.

3.3.1. Elektronsko upravljanje transakcijskega računa

V primeru, da se pravna oseba odloči, da bi želela s svojo banko sodelovati preko elektronske poti, mora najprej v tej banki odpreti transakcijski račun ter podpisati še posebno pogodbo o elektronskem poslovanju.

S stališča programske podpore naše banke svojim komitentom nudijo dve različici elektronskega sodelovanja:

1. *dostop preko interneta oziroma spleta*, kar pomeni, da uporabnik vtipka internetni naslov ter tako pride na zeleno spletno stran ali
2. banka da v uporabo *poseben program* (brezplačno ali za doplačilo, odvisno od tržne taktike vsake posamezne banke), s katerim preko modema uporabnik pokliče strežnik svoje banke in se nanj priklopi.

Pri obeh rešitvah so banke poskrbele za ustrezno zaščito podatkov oziroma varnost, kar pomeni, da uporabnik prejme svoje uporabniško ime, geslo in certifikat (gre za nekakšno šifro), s katerim se pri povezavi z banko identificira. Certifikat prejme na tako imenovani pametni kartici (čipu), ki jo ob vsakokratni uporabi programa vstavi v poseben čitalec kartice, ali pa svojo šifro prenese na trdi disk, od koder se vsakokrat pošlje v bančni strežnik.

Tabela 3: Pregled elektronskega poslovanja za pravne osebe in samostojne podjetnike v izbranih slovenskih bankah

	NLB	NKBM	SKB	A BANKA	BANKA CELJE
<i>Ime storitve</i>	Proklik NLB in Proklik Plus	Bank«Net za s.p. in Poslovni Bank«Net za podjetja	Poslovni SKB Net	ABACOM	Elektronsko bančništvo Banke Celje
<i>Dostop</i>	Proklik je osnovan na modemski osnovi, Proklik Plus na internetni osnovi.	Za Bank«Net brezplačni program NKBM; poslovni Bank«Net v dveh različicah, spletna BAP-WEB, druga EPP.	Poseben program	Poseben program	Prek interneta
<i>Stroški nakupa programa</i>	Pristopnina znaša 25.000 SIT in vsebuje zaščitni komplet z eno pametno kartico in čitalnikom kartice.	Strošek kartice SecurID je 5.000 SIT in velja 4 leta.	25.000 SIT za prvega uporabnika, vsak nadaljnji 8.000 SIT.	Odvisni od različice ABACOM-a	
<i>Storitve, ki jih omogoča program</i>	Domači in tuji plačilni promet	Domači plačilni promet	Domači in tuji plačilni promet	Domači in tuji plačilni promet	Domači in tuji plačilni promet

Viri: Podatki, objavljeni na spletnih straneh poslovnih bank; podatki, objavljeni v javnih medijih, marec 2001.

3.4. Stroški izvajanja plačilnega prometa pri bankah

Cene za plačilni promet so oblikovane na transakcijo. Višina je odvisna od tržne poti, ki jo pravna oseba koristi za oddajo plačilnih nalogov ter od usmeritve plačil (BPRČ, žiro kliring). Pregled cen po slovenskih bankah kaže, da so cene transakcije najvišje pri oddaji papirnih nalogov na bančnem okencu v poslovalnici, nekoliko nižje pri oddaji nalogov v dnevno nočni trezor, najnižje pa pri posredovanju nalogov preko elektronske banke (glej Tab. 4, na str. 28).

Na višino cene dodatno vpliva usmeritev plačila. Pri tem so najvišji stroški pri medbančnem plačilu, ki je izvršen preko BPRČ, nižji pri medbančnem plačilu znotraj poslovne banke pa niso obremenjeni s temi stroški.

Tabela 4: Pregled cen plačilnega prometa v izbranih slovenskih bankah

	NLB	NKBM	SKB	A BANKA	BANKA CELJE
<i>Elektronski nalogi</i>					
Interni nalogi, usmerjeni na račun pri isti banki	30 SIT	Brez nadomestila	Brez nadomestila	30 SIT	30 SIT
Plačila, posredovana v ŽK	50 SIT	50 SIT	50 SIT	50 SIT	50 SIT
Plačila, posredovana v BPRČ	490 SIT	510 SIT	550 SIT	550 SIT	490 SIT
<i>Nalogi na magnetnem traku</i>					
Interni nalogi, usmerjeni na račun pri isti banki	65 SIT	Brez nadomestila	70 SIT	50 SIT	65 SIT
Plačila, posredovana v ŽK	80 SIT	60 SIT	70 SIT	80 SIT	80 SIT
Plačila, posredovana v BPRČ	510 SIT	560 SIT	600 SIT	600 SIT	510 SIT
<i>Nalogi v papirni obliki, posredovani na okencu</i>					
Interni nalogi, usmerjeni na račun pri isti banki	160 SIT	Brez nadomestila	170 SIT	160 SIT	160 SIT
Plačila, posredovana v ŽK	170 SIT	170 SIT	170 SIT	170 SIT	170 SIT
Plačila, posredovana v BPRČ	600 SIT	710 SIT	750 SIT	750 SIT	750 SIT

Viri: Ceniki, objavljeni na spletnih straneh poslovnih bank; podatki, objavljeni v javnih medijih, december 2001.

Ob vsem tem lahko ugotovimo, da so pravne osebe v zadnjih dveh letih z liberalizacijo zakonodaje in reformo plačilnega sistema pridobile veliko pogajalsko moč tudi pri poslovanju z bankami, saj imajo na voljo vse več možnosti za svobodnejše vključevanje na mednarodne trge denarja in kapitala ter imajo vso svobodo pri izbiri bank. Zato so danes slovenske banke ob vse večji bančni konkurenci, ki je deloma tudi posledica »vdora« tujih bank na naš trg, prisiljene vzpostavljati nove, ugodnejše pogajalske pozicije v odnosu do pravnih oseb. Pravne osebe potrebujejo in želijo poslovati z močnimi bankami, ki jim bodo enakovreden poslovni partner, in jim bodo nudile racionalno razmerje med ceno in kakovostjo opravljene storitve.

4. POSLOVANJE PODJETJA RENEE & CO., D.O.O., LJUBLJANA PO PRENOSU RAČUNA NA BANKO

4.1. Predstavitev dejavnosti podjetja Renee & Co., d.o.o., Ljubljana

Turistično podjetje Renee & Co., d.o.o., Ljubljana je bilo ustanovljeno oktobra leta 1997. Gre za podjetje z mešanim – slovenskim in tujim kapitalom, katerega zastopa in vodi g. Boris Biček. Na slovenskem in mednarodnem trgu so prepoznavni pod blagovno znamko »Renee Tours«.

Glavni vir prihodkov si zagotavljajo s posredovanjem turističnih storitev, tako izvoznih kot uvoznih. Specializirani so za ruski trg in trge v državah nekdanje Sovjetske zveze, kjer ponujajo turistične pakete, namenjene predvsem bolj zahtevnim gostom. Na teh trgih s prodajo turističnih aranžmajev slovenskih hotelov in turističnih agencij ustvarijo več kot 80 odstotkov vseh svojih letnih prihodkov. Zaradi poslovnih interesov so kapitalsko udeleženi tudi v nekaterih slovenskih obmorskih hotelih. Zaradi razširitve svojega poslovanja so v preteklih letih odprli še dve predstavništvi, in sicer v Portorožu in Moskvi. V podjetju je deset redno zaposlenih delavcev.

4.2. Otvoritev transakcijskega računa v podjetju Renee & Co., d.o.o., Ljubljana

Medtem ko so se resne priprave na prenos računov v Banki Slovenije in bankah začele že leta 1996, so bila podjetjem prve konkretne informacije posredovane šele leta 1999. Tako so lahko podjetja informacije pridobivala predvsem iz javnih medijev, pri poslovnih bankah in drugih finančnih institucijah.

Podjetje Renee & Co., d.o.o., Ljubljana je bilo eno izmed prvih slovenskih podjetij, ki se je odločilo za prenos računa iz APP v banko, saj je transakcijski račun odprlo že v mesecu oktobru leta 2000. Vodstvo podjetja se je za ta korak odločilo kljub tveganju, da se bo mogoče soočilo z začetniškimi težavami tako v sami banki, ki si jo je izbralo, kot tudi z nekoliko daljšimi postopki plačevanja in prejemanja plačil na nov račun v prvih dneh poslovanja znotraj podjetja.

4.2.1. Priprave na otvoritev transakcijskega računa

V podjetju so podatke o reformi plačilnega prometa in postopku prenosa računa iz APP pridobivali predvsem s strani njihove banke, to je NLB, d.d., Ljubljana, poleg tega pa so informacije zbirali tudi preko javnih medijev (Finance, Podjetnik, Gospodarski vestnik ...). V mesecu oktobru 2000 je podjetje iz omenjene banke prejelo povabilo na strokovni posvet na temo prenosa računa iz APP v banko. Na posvetu, katerega se je udeležila računovodkinja podjetja, so bili seznanjeni o:

- samem postopku prenosa računa,
- dokumentaciji, ki je bila potrebna za prenos računa tako na APP kot v banki,
- stroških prenosa in opravljanju plačilnega prometa v NLB, d.d.,
- elektronskem načinu poslovanja preko programa Proklik.

Pred vodstvom podjetja je bila torej samo še naloga, da se med slovenskimi bankami odločijo za tisto, ki jim bo lahko nudila najkvalitetnejše izvajanje plačilnega prometa. **Glavni dejavniki**, ki jih je vodstvo pri svoji dokončni odločitvi pri prenosu računa upoštevalo, so bili:

- a) *obseg poslovanja z matično banko*. Podjetje je že od ustanovitve dalje tako tolarski (100 odstotkov a vista sredstva) kot devizni promet vodilo preko NLB, d.d. Z njenim poslovanjem je bilo zadovoljno, zato so se nagibali k tej banki;
- b) *nivo in kakovost storitev, ki jim banka lahko nudi na transakcijskem računu*;
- c) *zahtevnost uporabe ponujenega elektronskega programa in možne oblike komuniciranja preko njega (tolarski, devizni promet)*;
- d) *ostale oblike komuniciranja z banko (delovni čas banke oziroma poslovanja, možnost komuniciranja z referentom v teku delovnega dne, bančni avtomati ...)*;
- e) *varnost, velikost, moč in mednarodne reference bank*. Narava poslovanja podjetja je takšna, da podjetje veliko sodeluje s tujino, zato je referenca matične banke zanje pomembna;
- f) *stroški opravljanja plačilnega prometa in ugodnosti (brezplačni elektronski program, oprostitev stroškov vodenja računa) pri posamezni banki*.

Ob upoštevanju vseh zgoraj naštetih dejavnikov so se v podjetju odločili, da transakcijski račun odprejo v NLB, d.d., Poslovalnici Šiška, preko katere so poslovali že do takrat. Poleg tega imajo v tej poslovalnici tudi tako imenovano poslovno skrbnico, s katero sodelujejo že nekaj let in je zadolžena za nemoteno sodelovanje med podjetjem in banko tako na aktivnih kot pasivnih bančnih poslih.

4.2.2. Postopek prenosa računa

Pred samim prenosom računa je podjetje težilo predvsem k temu, da bi prenos računa čim manj vplival na samo poslovanje, predvsem pa na *nespremenjeno dinamiko plačevanja obveznosti* poslovnim partnerjem.

Skupaj s poslovno skrbnico v banki so se dogovorili za točen datum prenosa računa iz APP v banko, in sicer v terminu od 23.10. do 27.10.2000. Dne 13. oktobra 2000 jim je bila posredovana nova petnajstmestna številka transakcijskega računa, ki so jo nato posredovali svojim največjim poslovnim partnerjem. Poleg tega je banka poskrbela tudi za objavo njihove številke transakcijskega računa v Uradnem listu, št. 97/2000. Podjetje je bilo seznanjeno, da sam postopek prenosa sredstev z enega računa na drugega poteka *tri delovne dneve*, zato so še zadnji dan plačevanja preko plačilnega sistema APP plačali vse račune oziroma obveznosti do tujih partnerjev, s katerimi največ sodelujejo, nekatere pa samo obvestili, da bodo plačila zaradi prenosa računa nekoliko zamujala.

S strani banke jim je bila pred prenosom posredovana v podpis pogodba o otvoritvi transakcijskega računa ter vsi potrebni obrazci, ki so jih potrebovali tako za otvoritev računa v banki kot za zaprtje žiro računa na APP. Tako je podjetje prejelo:

- zahtevek za odprtje transakcijskega računa v banki;
- izjavo, da so vsi akceptni nalogi, izdani v breme računa na APP dospeli;
- izjavo, da po 15.05.2000 niso izdajali akceptnih nalogov;
- pristopnico o otvoritvi transakcijskega računa;
- karton za overjene podpisnike za gotovinsko plačevanje in podpisovanje nalogov;
- zahtevek za pridobitev programa Proklik;
- pooblastilo za poslovanje preko Proklika;

Vsi navedeni obrazci so bili že izpolnjeni z osnovnimi podatki podjetja, sami so izpolnili le zahtevek, pristopnico in karton deponiranih podpisov. Glede na velikost podjetja in specifičnost njihovega poslovanja se je vodstvo odločilo, da bodo imeli štiri podpisnike. Poleg direktorja, ki je zakoniti zastopnik podjetja, je le-ta pooblastil za podpisovanje nalogov, dvigovanje gotovine in poslovanje preko Proklika še tri zaposlene. Podpisovanje v podjetju je individualno.

V banki so jim pripravili tudi obrazce, ki so jih potrebovali za zaprtje žiro računa na APP:

- vlogo za ukinitve žiro računa;

- izjavo, da imajo na APP odprt le osnovni žiro račun in nobenih posebnih in izločenih računov, ki bi bili vezani na osnovni račun;
- izjavo banke, da jim je odprla transakcijski račun in
- izjavo banke o transakcijskem računu naslednika, kamor jim bo po zaprtju žiro računa APP usmerjala plačila, ki bodo dospela na stari račun.

Dan pred zaprtjem žiro računa so vso potrebno dokumentacijo predložili v Oddelek registrov imetnikov računov na APP. S 23. oktobrom 2000 jim je APP zaprla žiro račun ter vsa sredstva, ki so jih imeli na računu prenesla na transakcijski račun pri banki, ki je pravni naslednik žiro računa.

4.2.3. Potrebne prilagoditve v podjetju

Zaradi prenosa plačilnega prometa iz APP v banko v podjetju ni bilo potrebno zaposliti novih delavcev, pač pa so se z novim načinom plačilnega prometa seznanili že obstoječi kadri, to je predvsem računovodkinja, ki je bila že pred prenosom računa zadolžena za ta del poslovanja podjetja.

Tudi pri uporabi novega elektronskega programa zaposleni niso potrebovali dodatnih seminarjev in izobraževanj. Podatki in navodila, ki so jim bili posredovani s strani njihove banke, so zadostovali. Poleg tega je bilo podjetje glede na to, da je bilo eno izmed prvih, ki je prenašalo račun iz APP v banko, v prvem tednu po prenosu v tesni povezavi z referenti v banki, tako da so vse težave, ki so se pojavile, odpravljali sproti, kar je vsekakor vplivalo tudi na zmanjšanje števila napak na obeh straneh (v banki in podjetju).

Ob prenosu računa se je pojavilo nekaj dodatnih stroškov, povezanih z obveščanjem najpomembnejših poslovnih partnerjev o novi številki transakcijskega računa. Vseh partnerjev o novi številki računa niti niso obveščali, saj je APP avtomatsko nakazovala vse prilive, ki so prišli na žiro račun, na nov račun pri banki. Ostali partnerji so bili tako seznanjeni o novi številki sproti, to je ob prejemu fakture s strani podjetja.

4.3. Transakcijski račun podjetja

Transakcijski račun je bančni depozitni račun, namenjen plačevanju (Slana, 1999, str. 79). Današnji transakcijski računi imajo drugačno strukturo kot žiro računi. Struktura transakcijskega računa v reformiranem plačilnem prometu je bila določena v letu 1995. Pri

oblikovanju njegove strukture se je upošteval mednarodni standard ISO/CD 13616 – International Bank Account Numer – IBAN (mednarodna številka končnega računa) v skladu z mednarodnim standardom ISO 6523. IBAN je sicer namenjena avtomatskemu procesiranju, lahko pa se ustrezno uporablja tudi za izpolnjevanje papirnatih dokumentov (Slana, 1999, str. 79). Sestava transakcijskega računa v slovenskem bančnem okolju obsega petnajst mest:

XX	YYY	ZZZZZZZZ	KK
šifra banke	šifra organizacijske enote	ident. št. komitenta	kontrolna št.

Transakcijski račun podjetja Renee & Co. se glasi: 02085-0010948464. Pet mestna številka bank in hranilnic (XXYYY) je določena v registru bank in hranilnic. Prvi dve številki (XX) pomenita banko, na primer 02: NLB, d. d., naslednje tri številke (YYY) pa pomenijo organizacijsko enoto, na primer: 02013: NLB, d. d., Poslovalnica Šiška. Osemestno identifikacijsko številko komitenta (ZZZZZZZZ), v našem primeru 00109484, določi vsaka banka v svojem okviru, pri odpiranju transakcijskega računa pa od podjetja obvezno zahteva davčno številko, ki predstavlja povezovalni element med računi podjetja pri različnih poslovnih bankah. Zadnji dve številki računa (KK) sta tako imenovani kontrolni številki.

4.3.1. Število transakcijskih računov

Vsako podjetje ima lahko pri eni banki odprt en ali več transakcijskih računov, seveda pa ima lahko račune odprte pri poljubnem številu bank. Vendar z vidika vodenja in uravnavanja dnevne denarne likvidnosti na računih ter stroškov vodenja teh računov takšno ravnanje za podjetje gotovo ne bi bilo racionalno in ekonomsko upravičeno.

Iz različnih informacij, ki so na voljo, predvsem iz javnih medijev, je razbrati, da se mala podjetja v Sloveniji praviloma odločajo maksimalno za dva transakcijska računa, in sicer imajo enega ponavadi pri banki, s katero so sodelovali že pred reformo plačilnega prometa. Po zbranih podatkih ima okoli 40 odstotkov podjetij po en transakcijski račun, 60 odstotkov pa več kot samo en račun. Za takšen način poslovanja se odločajo predvsem zaradi stroškov poslovanja. Medtem ko ima ena banka cenejše tolarsko poslovanje, ima druga cenejše devizno poslovanje ali pa podjetju banka nudi kvalitetnejši elektronski program.

V podjetju Renee & Co., d.o.o. so se odločili, da se bodo pri poslovanju posluževali enega samega transakcijskega računa, saj je podjetje premajhno, da bi lahko nosilo stroške vodenja dveh ali več računov, pa tudi obseg in narava poslovanja tega ne zahtevata. Poleg tega bi jim

po mnenju računovodkinje dnevno usklajevanje stanj denarnih sredstev na transakcijskih računih pri več bankah vzelo preveč časa in vplivalo na slabše ravnanje z likvidnimi sredstvi.

4.3.2. Storitve na transakcijskem računu

V fazi prenosa računa so bile podjetju s strani banke predstavljene tudi možnosti za učinkovito uravnavanje denarnega toka ter za gospodarsko upravljanje tekočih sredstev na transakcijskem računu. Tako ima podjetje na voljo dve storitvi banki:

- a) *Depozit na transakcijskem računu*, ki omogoča ekonomično in učinkovito upravljanje denarnega toka. Gre za nenamensko vezan depozit, ki je lahko vezan za določen ali nedoločen čas z odpovednim rokom. Podjetje ima lahko na računu več depozitov, za vsak depozit posebej pa se sklene pogodba. Najnižji znesek depozita, ki ga podjetje lahko veže pri NLB d.d. znaša 300.000 SIT. Po preteku roka vezave podjetje lahko odpove vezavo v celoti ali samo delno, lahko pa celotni znesek (glavnico in obresti) podaljša oziroma sklene nov depozit.
- b) *Dovoljeno negativno stanje – limit na transakcijskem računu*, ki ga banka odobri podjetju z namenom zagotavljanja tekoče likvidnosti. Njegova višina je odvisna predvsem od finančnih podatkov poslovanja ter od dosedanjega sodelovanja podjetja z banko. Limit se odobri za najmanj 31 dni in največ 365 dni. Na dan zapadlosti banka ne pogojuje pozitivnega stanja na računu, če je podjetje pridobilo odobritev novega limita že pred dnevom zapadlosti prejšnjega. Novi limit začne veljati na dan zapadlosti starega. Če pa podjetje ni zaprosilo za nov limit oziroma mu banka novega limita ne odobri pred zapadlostjo starega, mora biti na dan zapadlosti starega limita na transakcijskem računu stanje najmanj 0,00 SIT. Ob odobritvi limita banka zaračunava enkratna nadomestila, in sicer za obdelavo vloge v višini od 0,1 odstotka do 0,5 odstotka od zneska odobrenega limita (minimalno 15.000,00 SIT) ter za rezervacijo sredstev od 0,3 odstotka do 0,4 odstotka od zneska odobritve.

Do sedaj so se v podjetju Renee & Co., d.o.o., posluževali predvsem prve storitve, to je vezave depozitov na transakcijskem računu, kar jim omogoča gospodarnejše ravnanje s presežnimi denarnimi sredstvi v določenem obdobju. Sredstva vežejo za različno obdobje, največkrat za obdobje 31 dni, po poteku vezave, pa se glede na likvidnostno situacijo odločijo za podaljšanje celotnega ali delnega zneska, ali pa odpoklic vseh sredstev. Limita na transakcijskem računu podjetje trenutno nima odobrenega.

4.4. Načini poslovanja z banko

Ob otvoritvi transakcijskega računa se je podjetje z banko dogovorilo, katerih tržnih poti se bo pri opravljanju svojega plačilnega prometa posluževalo. Na voljo so imeli naslednje opcije:

- poslovanje preko bančnih okenc v katerikoli poslovalnici skupine NLB d.d. v Sloveniji,
- poslovanje preko elektronskega programa Proklik,
- avtomatski telefonski odzivnik, ki se uporablja za preverjanje tekočega stanja na transakcijskem računu,
- poslovanje preko dnevno nočnega trezorja v primeru večjega gotovinskega poslovanja.

Vodstvo podjetja se je, kot sem že omenila, odločilo za elektronski program Proklik, ki jim omogoča od vseh ponujenih možnosti najhitrejši, najcenejši in najučinkovitejši način izvajanja plačil. Seveda se še vedno poslužujejo tudi bančnega okenca (v Poslovalnici Šiška), predvsem pri plogih in dvigih gotovine ali pa v primerih, ko nakazila ne morejo opraviti preko Proklika. Gotovino dvigujejo najmanj enkrat na teden, saj jo potrebujejo za potne stroške in nakup pisarniškega materiala. Od začetka jih je nekoliko motil delovni čas banke, vendar pa se je stanje po polletnem poslovanju izboljšalo, saj je sedaj njihova enota odprta od 9. do 17. ure vsak delavnik.

4.4.1. Elektronsko poslovanje

Glede na to, da je bilo podjetje Renee & Co., d.o.o., eno izmed prvih, ki se je odločilo za prenos računa iz APP v banko ter s tem tudi za elektronsko poslovanje, jim je NLB d.d. v tej fazi (oktober 2000) lahko ponudila na razpolaga eno samo obliko elektronskega plačilnega programa, to je Proklik. Pri tem programu se podjetje preko modema poveže s strežnikom svoje banke. Leto dni kasneje je banka ponudila možnost uporabe tudi programa Proklik Plus, katerega osnovna značilnost je dostop preko interneta oziroma spleta, vendar se podjetje zanj ni odločilo. Dostop do banke z uporabo posebnega programa in modema ima nekaj prednosti. Če podjetje uporablja takšen program, lahko že vnaprej pripravi vse virmane in se nato samo kratko poveže z bančnim strežnikom in te podatke pošlje banki. Pri internetni povezavi pa je podjetje pri vpisovanju podatkov ves čas povezano z internetom in s tem z banko.

Proklik omogoča, da se funkcije oziroma pooblastila v podjetju razdelijo na enega ali več pooblaščenec med zaposlenimi in odgovornimi. Vsak pooblaščenec dobi svojo kodo in certifikat, ki mu omogoča vstop do dela v Prokliku, za katerega je pooblaščen. Ta pooblastila so:

- pooblastilo za vnašanje podatkov, ki je namenjeno samo za pripravo plačilnih nalogov ter urejanje t.i. imenika poslovnih partnerjev,
- pooblastilo za administriranje je namenjeno administrativnim posegom, kot je brisanje lokalne zbirke podatkov, osveževanju podatkov,
- pooblastilo za pregledovanje je namenjeno pregledu prometa po računu, stanj, obvestil posredovanih s strani banke,
- pooblastilo za desno podpisovanje uporabljajo odgovorne osebe, ki plačilni nalog pregledajo in podpišejo,
- pooblastilo za osveževanje in pošiljanje podatkov pa pooblaščenim osebam omogoča prenos podatkov preko strežnika do podatkovne zbirke Proklika.

Računovodkinja vsako jutro najprej osveži podatke, tako da preko programa vzpostavi povezavo s strežnikom ter prenese podatke o stanju in morebitna bančna obvestila. Nato pregleda dnevni promet in izpiše izpisek prometa za pretekli dan. Proklik ji omogoča, da lahko tekom dneva spremlja stanje tekočih prilivov in odlivov. Plačilne naloge lahko pripravlja direktno v Prokliku ali pa prenese podatke iz programa knjiženja salda-kontov dobaviteljev. Plačilni nalogi se lahko pripravijo po datumih valut vnaprej in nato čakajo na odpremo. Če ni dovolj sredstev na transakcijskem računu ali če želijo kakšen nalog zadržati, lahko datum valute popravijo oziroma odpokličejo nalog. V primeru, da za določena plačila potrebujejo originalno potrdilo o plačilu, da so obveznosti res poravnali (primer plačila sodne takse), jim banka na njihovo zahtevo posreduje originalno potrdilo.

V začetku jim je bilo preko programa Proklik omogočeno samo tolarsko poslovanje, sredi leta 2001 (natančneje 04. junija 2001) pa je bilo podjetje glede na dotodanje uspešno sodelovanje s svojo banko ter obsegom deviznega plačilnega prometa povabljen še v testno skupino podjetij, ki so opravljala tudi devizno poslovanje preko Proklika. Za izvajanje tega dela prometa je bilo potrebno urediti nadgradnjo programa Proklik, ostalih sprememb programske in ostale opreme pa testiranje ni zahtevalo. Z rezultati deviznega poslovanja v testni fazi so bili zelo zadovoljni. S septembrom 2001 so devizni promet v celoti prenesli na elektronsko poslovanje. Tako danes vsako jutro prejmejo tečajno listo NLB za podjetja, izpolnijo naloge za nakazila v tujino (obrazec 1450) ter jih pošljejo v nadaljnjo obdelavo v banko. Kljub temu, da tudi devizno poslujejo elektronsko, jim banka še vedno nudi možnost pridobivanja ugodnejših tečajev tako pri nakupu kot pri prodaji deviz.

Nekatere bistvene prednosti, ki jih podjetju omogoča elektronsko poslovanje preko Proklika, bi lahko strnili v naslednje točke:

- podjetje oziroma zaposleni v njem (predvsem računovodkinja) ne izgublja časa z obiskovanjem bank in čakanjem pred bančnim okencem;

- program omogoča pripravo plačilnih nalogov tudi vnaprej, banka pa nato izvrši plačilo na dan valutacije, ki ga je podjetje določilo na nalogu, možnost odpoklica naloga, če ta seveda še ni bil poknjizen;
- vnos plačilnih nalogov je mogoč 24 ur na dan, plačila pa se izpeljejo v uradnih urah poslovanja banke;
- izvajanje plačil je možno do 18. ure za interna plačila, za vplačila na transakcijske račune v drugih bankah do 14. ure, za mala plačila in do 15.30 ure za velika in nujna plačila;
- program omogoča tudi pošiljanje obrazcev, ki so potrebni za statistično obdelavo podatkov (bruto plač zaposlenih, prispevkov, davkov).

4.5. Stroški plačilnega prometa v banki v primerjavi z APP

Kot sem že omenila, je opravljanje plačil preko banke bistveno znižalo stroške plačilnega prometa. Po oceni podjetja, glede na podatke v zadnjih dveh letih, so ti tudi do 40 odstotkov nižji kot pri poslovanju z APP. Največji doprinos k znižanju stroškov je zagotovo prinesla uporaba programa Proklik. Stroški plačevanja znašajo 30 SIT, če gre za interno nakazilo, ter 50 SIT, če gre za eksterno nakazilo. Preko Proklika v povprečju dnevno pošljejo v knjiženje med osem do deset plačilnih nalogov.

V primeru, da nakazujejo zneske večje od 2 mio SIT ali nujna plačila, znaša provizija 490 SIT za nalog, vendar pa se slednjih v podjetju ne poslužujejo. Le izjemoma plačujejo preko bančnega okenca, kjer pa znaša provizija 130 SIT (interno) oziroma 160 SIT (eksterno) za nalog. Enkrat tedensko dvigujejo tudi gotovino, pri tem pa plačajo provizijo v višini 2,7 promila od zneska dviga. V banki je torej strošek plačilnega naloga fiksni in vezan na nalog oziroma število nalogov, na APP pa je bil strošek odvisen od višine nakazila po posameznem plačilnem nalogu.

Deloma je k znižanju stroškov vplivalo tudi obravnavanje prejetih faktur. Zelo pogosto se namreč poslužujejo združevanja plačil oziroma nalogov za istega partnerja. Na primer: eden izmed slovenskih hotelov, ki je njihov največji poslovni partner, jim pošilja račune za vsakega gosta posebej. V začetku tedna pregledajo, kateri računi zapadejo v tekočem tednu in če jih je za posameznega partnerja več, jih združijo v en nalog, kar omogoča racionalizacijo poslovanja.

Stroške iz naslova provizij podjetje plačuje tedensko, in sicer vsako soboto. Vsak teden podjetje s strani banke prejme obvestilo o višini zneska, za katerega bo banka naslednjo soboto avtomatsko obremenila njihov transakcijski račun. Izjema so stroški iz naslova

deviznih prilivov in odlivov. Te mora podjetje plačevati sproti, to je istočasno z izdajo plačilnega naloga za nakazilo v tujino.

4.6. Prednosti poslovanja preko banke v primerjavi APP

V slabih dveh letih kolikor podjetje že izvaja plačilni promet preko banke, si je nabralo dovolj znanja in izkušenj o poslovanju v novem plačilnem sistemu. V prvih mesecih se je pri poslovanju z banko srečevalo z določenimi težavami, ki so bile povezane predvsem z delovanjem oziroma nedelovanjem programa Proklik. Sicer pa v ospredje postavljajo predvsem prednosti poslovanja preko banke, ki so prišle do izraza že po nekaj tednih poslovanja:

- a) *Opravljanje plačilnega prometa v domovini in tujini preko enega samega transakcijskega računa; gre za nov večvalutni račun, na katerem ima podjetje tako tolarska kot devizna sredstva, slednja tudi v več različnih tujih valutah (EUR, USD); poleg tega sedaj opravlja oba plačilna prometa na enem mestu, to je v eni poslovalnici oziroma preko Proklika, medtem ko se je pred prenosom tolarski plačilni promet odvijal izključno v APP, devizni pa v banki.*
- b) *Znižanje stroškov opravljanja plačilnega prometa, zlasti stroškov iz naslova domačega plačilnega prometa. K temu je bistveno pripomogla uporaba Proklika, saj je plačevanje preko njega najcenejša oblika posredovanja plačilnih nalogov; kar okoli 60 odstotkov njihovega prometa se zaračunava po internih cenah, kar pomeni, da imajo njihovi partnerji račune tudi v okviru bančne skupine NLB. Po nadgradnji programa so se stroški znižali tudi pri deviznem poslovanju.*
- c) *Možnost uporabe elektronskega plačilnega prometa s pomočjo programa Proklik. Do prenosa računa so plačilne naloge na APP oddajali samo v papirni obliki. Plačilne naloge sedaj lahko oddajajo tudi po 13. uri, in sicer do 18. ure, pa so ti še isti dan posredovani v obdelavo, če gre za interna nakazila. Tudi sama priprava plačilnih nalogov jim vzame veliko manj časa, saj program omogoča uporabo že uporabljenih in shranjenih podatkov. Nadalje jim program omogoča pošiljanje plačilnih nalogov, tudi z valuto vnaprej, pregledovanje stanja na računu in pregledovanje prejetih nakazil oziroma prometa. V primerjavi z APP lahko podjetje v roku najmanj dveh ur prejme informacijo o tem, ali so mu njegovi partnerji plačali ali ne.*
- d) *Enostavnejše gotovinsko poslovanje. Polaganje in dviganje gotovine pri banki je hitrejše, preprostejše in cenejše kot na APP. V primeru, da v trenutku, ko potrebujejo gotovino, odgovorna oseba za zastopanje zaradi določenih razlogov le-te ne more osebno dvigniti v banki, lahko s posebnim obrazcem pooblasti katerega koli zaposlenega za enkratni dvig gotovine.*
- e) *Nove možnosti za opravljanja dodatnih storitev v banki. Prednost transakcijskega računa je predvsem ta, da lahko podjetje veliko lažje upravlja svoj denarni tok in skrbi za nemoteno likvidnostno poslovanje. Pred prenosom so lahko naloge pripravili šele,*

ko so prejeli izpisek prejšnjega dne, ki je prišel po pošti. Sedaj vidijo stanje na računu in prejeta plačila že takoj zjutraj.

- f) *Ure delovanja plačilnega sistema.* Pomembna izboljšava je vsekakor delovni čas poslovanja banke, medtem ko je bilo pred prenosom podjetje vezano na delovanje tedanjega plačilnega sistema, saj je bilo potrebno do 13. ure pripraviti vse naloge za na APP, lahko sedaj to preko Proklika dela 24 ur na dan, gotovino pa dviguje v izbrani bančni enoti do 17. ure vsak delavnik. To je tudi eden od razlogov, da se v podjetju ne poslužujejo več nujnih nalogov, ki so ena izmed dražjih storitev vsake banke.
- g) *Tekoče informiranje o novostih v banki* preko dnevnih izpiskov in elektronskih sporočil.
- h) *Boljša organiziranost in racionalizacija plačilnega prometa znotraj podjetja.* Za izvajanje plačilnega prometa sedaj v podjetju skrbi manj ljudi, praviloma samo računovodkinja, medtem ko so v obdobju poslovanja preko APP potrebovali tudi kurirja, ki je odnašal plačilne naloge ter bil pri tem seveda vezan na delovni čas APP.

Danes v podjetju z zadovoljstvom ugotavljajo, da je bila odločitev, da račun prenesejo že takoj v začetku reforme plačilnega sistema, pravilna. Sicer priznavajo, da so se v začetku tako kot vsi ostali udeleženci tudi sami srečevali z nekaterimi težavami, kot so izgubljena plačila s strani njihovih partnerjev, nedelovanje programa Proklik ali zavračanje plačilnih nalogov v programu, vendar pa so vse takšne probleme reševali sproti s pomočjo njihovega referenta v banki. Poudarjajo, da v dveh letih ni nikoli prišlo do kakršnihkoli večjih težav.

Zgoraj navedene prednosti, ki jih podjetje navaja pri izvajanju plačilnega prometa preko banke, so samo še potrditev, da je reforma plačilnega sistema v Sloveniji prinesla med vse udeležence, predvsem pa majhna podjetja, pozitivne rezultate, ki se bodo dolgoročno odrazili tudi v njihovem poslovanju.

SKLEP

Reforma plačilnih sistemov je nujna za nadaljnji razvoj tržnega gospodarstva, finančnih trgov ter seveda tudi za vključitev Slovenije v Evropsko unijo. Cilji sprememb, ki so se in se še uvajajo v plačilni sistem pri nas, niso bili povezani le z odpravo APP in prenosom plačilnega prometa v bančno okolje, temveč so skušali med drugim doseči tudi čim večje zadovoljstvo vseh udeležencev v plačilnem sistemu, predvsem podjetij.

V samem začetku reforma ni potekala povsem v skladu z vsemi pričakovanji, predvsem je močno zaostajala za predvidenim terminskim planom izvedbe. Del krivde bi lahko prepisali prepozno sprejetemu Zakonu o plačilnem prometu, del pa neustrezni pripravljenosti tako bank kot tudi podjetij na prenos računov, predvsem v začetnih sedminah.

Odprava monopolne državne institucije, APP, je bila nujna. Ne samo zato, ker je to eden izmed pogojev za vključitev Slovenije v Evropsko unijo oziroma v njen plačilni sistem TARGET, pač pa je plačilni promet po mnenju tako gospodarstvenikov kot bančnikov postal konkurenčnejši, pretok kapitala, storitev in blaga pa svobodnejši. Pravne osebe lahko tako danes svobodno izbirajo banko, preko katere lahko opravljajo plačilni promet v realnem času. Na drugi strani ima Banka Slovenije sedaj boljši nadzor, saj je reforma uvedla centralizirano vodenje transakcijskih računov poravnalnih bank pri njej, kar ji omogoča hitro ukrepanje v primerih, da bi v poslovanju bank prišlo do večjih težav.

Izkušnje pravnih oseb kažejo, da je poslovanje preko transakcijskih računov v primerjavi s poslovanjem preko žiro računa za polovico cenejše. Poleg tega imajo s strani svojih bank, v primerih, ko se soočajo z likvidnostnimi težavami, možnost pridobitve limitov na transakcijskih računih v obliki dovoljenega negativnega stanja. Na ta način se pravnim osebam pomaga ohranjati tekoča likvidnost, to pa je tudi eden izmed večjih korakov k trdnejši finančni disciplini v slovenskem gospodarstvu.

Bistvena novost, ki jo je s sabo pripeljala reforma plačilnega sistema je nedvomno uvedba elektronskega bančništva. V začetku smo vsi pričakovali nekaj težav pri njegovem uvajanju, vendar pa je z reformo doživel pravi razmah. Danes se v nekaterih, predvsem večjih slovenskih bankah, 90 odstotkov vseh transakcij opravi elektronsko. Vendar pa se je v praksi pokazala tudi dokaj velika slabost elektronskega bančništva. Banke so namreč svoje elektronske programe pripravljale na različnih sistemih, s tem pa je onemogočen prenos podatkov med uporabniki in banko, predvsem v večjih podjetjih, kjer poslujejo z več kot samo eno banko. Tukaj je žal treba ugotoviti, da Banka Slovenije ni odigrala svoje vloge pri uveljavitvi enotnih programov pri vseh bankah.

Menim, da se bo moral plačilni sistem tudi v prihodnje nenehno razvijati ter nuditi nove možnosti in priložnosti tako bankam, državi kot tudi podjetjem in celotnemu gospodarstvu. Kljub temu lahko ugotovimo, da v trenutnih razmerah vzpostavljeni plačilni sistem v Sloveniji nudi osnovne funkcionalnosti, ki so jih podjetja in banke pred reformo pričakovale, to je predvsem kakovostne in konkurenčne storitve.

LITERATURA

1. Anko Simon: Upravljanje s tveganji v plačilnih sistemih. Interno gradivo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000. 12 str.
2. Bohnec Darko: Potreba po in možnosti obvladovanja tveganj v plačilnih sistemih. Strokovno posvetovanje – Prenos plačilnega prometa na banke in naloge v podjetjih. Portorož: Društvo ekonomistov Ljubljana, 2000, str. 7-16.
3. Centrih Peter et al.: Reforma plačilnega prometa. Interno gradivo Nove Ljubljanske banke d.d., Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 1997. 10 str.
4. Centrih Peter: Plačilni sistemi. Interno gradivo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000. 20 str.
5. Jamnik Zlatko: Priprava SKB banke na izvajanje plačilnega prometa v odnosu do podjetij. Strokovno posvetovanje – Prenos plačilnega prometa na banke in naloge v podjetjih. Portorož: Društvo ekonomistov Ljubljana, 2000, str. 43-49.
6. Logar Romana: Plačilni sistemi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998. 411 str.
7. Nunčič Irena: Sistem BPRČ. Interno gradivo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000. 20 str.
8. Petrič Tine: Strah pred plačilnim infarktom. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 17 (2002), 24, str. 19-23.
9. Potočnik Karolina: Postopnost reforme plačilnih sistemov in priprave v NLB d.d.. Priprava SKB banke na izvajanje plačilnega prometa v odnosu do podjetij. Strokovno posvetovanje – Prenos plačilnega prometa na banke in naloge v podjetjih. Portorož: Društvo ekonomistov Ljubljana, 2000, str.33-38.
10. Sever Andreja: Sistem plačil malih vrednosti. Interno gradivo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000. 11 str.
11. Slana Lidija: Transakcijski račun. Obrtnik, Ljubljana, 12 (1999), str. 79.
12. Slana Lidija: Reforma plačilnih sistemov – kaj je to? Obrtnik, Ljubljana, 11 (1999a), str. 77.
13. Vilfan Tina: Elektronsko upravljanje transakcijskega računa v banki. Podjetnik, Ljubljana, 11 (2001), str. 64-65.

VIRI

1. Centrih Peter, Nunčič Irena, Sever Andreja: Plačilni promet. Interno gradivo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000.

2. Interna gradiva Banke Slovenije.
3. Interna gradiva Nove Ljubljanske banke.
4. Peter Centrih, Dušan Erban, Irena Nunčič: Reforma plačilnega prometa – interno gradivo NLB, 1997
5. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 30/02).
6. Zakona o deviznem poslovanju (Uradni list RS, št. 23/99).
7. Agencija RS za plačilni promet.
[URL:http://www.sdk.si/html/body_PrenehanjePlacProm.html], 13.08.2002.